

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. rugsėjo 29 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Artūro Driuko (pranešėjas) ir Algirdo Taminsko (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Ekonovus“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 12 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Ekonovus“ ieškinį atsakovei viešajai įstaigai Kauno regiono atliekų tvarkymo centrui dėl vienašalio pirkimo sutarties nutraukimo pripažinimo nepagrįstu ir neteisėtu, tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų byloje, Kėdainių rajono savivaldybės administracija, viešoji įstaiga „Pakuočių tvarkymo organizacija“, viešoji įstaiga „Žaliasis taškas“ ir viešoji įstaiga „Gamtos ateitis“.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių viešųjų pirkimų sutarties nuostatų aiškinimą, sutarties nutraukimą dėl esminio jos pažeidimo, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė teismo pripažinti nepagrįstu ir neteisėtu ieškovės ir atsakovės 2021 m. sausio 6 d. sudarytos Pirkimo sutarties dėl komunalinių atliekų sraute susidarantių pakuočių bei popieriaus atliekų rūšiuojamojo surinkimo ir jų vežimo paslaugų teikimo Kėdainių rajono savivaldybės teritorijoje Nr. 21-01P (toliau – Pirkimo sutartis) vienašalį nutraukimą, įtvirtintą atsakovės 2021 m. rugsėjo 30 d. rašte.
3. Ieškovė nurodė, kad Pirkimo sutartis sudaryta jai laimėjus atviro konkurso būdu vykdomą viešąjį pirkimą. Tą pačią dieną (2021 m. sausio 6 d.) ieškovė su atsakove ir gamintojų bei importuotojų organizacijomis – VšĮ „Pakuočių tvarkymo organizacija“, VšĮ „Žaliasis taškas“, VšĮ „Gamtos ateitis“ (toliau – ir Organizacijos) – pasirašė Trišalės pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo sutartis Nr. 21-02P, 21-03P, 21-04P dėl pakuočių bei popieriaus atliekų rūšiuojamojo surinkimo ir vežimo Kėdainių rajono savivaldybės organizuojamoje komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje (toliau – PATO sutartys). Pirkimo sutartis įsigaliojo nuo šios sutarties įvykdymo užtikrinimo pateikimo dienos (2021 m. sausio 11 d.). Ieškovei buvo suteiktas ne ilgesnis nei 6 mėnesių terminas pasiruošti teikti paslaugas, pasiruošimo veiksmų rezultatus fiksuojant pasiruošimo paslaugų teikimui ataskaitoje (toliau – Ataskaita) ir kartu su ja pateikiamuose užpildytuose PATO sutarčių priedų patikslintuose projektuose.
4. Ieškovė tinkamai pasiruošė teikti paslaugas, pasiruošimą įrodanti Ataskaita atsakovei pateikta laikantis Pirkimo sutartyje nustatytų sąlygų ir terminų. Ataskaita atsakovės ir Organizacijų patvirtinta 2021 m. rugpjūčio 27 d. vykusiam susitikime, jokių pastabų per 10 darbo dienų atsakovė nepateikė, taigi Ataskaita laikytina suderinta ir galioja nuo 2021 m. rugsėjo 10 d.
5. *Atsakovė 2021 m. rugsėjo 30 d. pateikė ieškovei pranešimą dėl Pirkimo sutarties nutraukimo, kuriuo informavo, kad ieškovė tinkamai nepasiruošė teikti paslaugų, pasiruošimas iki šiol neužbaigtas, todėl Pirkimo sutartis nutraukiama dėl esminio jos pažeidimo. Atsakovė, nevykdydama sutartinės pareigos ieškovei pateikti visą informaciją apie atliekų kontenerių pastatymo adresus, pažeidė bendradarbiavimo pareigą. Nepateikti duomenys Pirkimo sutarties objektui yra esminiai, nes neturėdama visos informacijos ieškovė negali žinoti (atspėti) tikslų vietų, kurias reikia aptarnauti surenkant atliekas, sudaryti galutinių atliekų surinkimo grafikų ir suformuoti galutinės Ataskaitos. Taigi atsakovė pati pavėlavo pateikti Ataskaitai parengti būtiną informaciją beveik 7 mėnesius, todėl ieškovė net teoriškai negalėjo užbaigti Ataskaitos anksčiau, nei ji buvo pasirašyta – 2021 m. rugpjūčio 27 d. Nutraukdama Pirkimo sutartį atsakovė pažeidė sutarčių teisėje pripažįstamo favor contractus (prioritetas sutarties vykdymui) ir sutarties nutraukimo naudojimo tik kaip ultima ratio (paskutinė priemonė) principus. Ieškovė atsakovei paslaugas teikia nuo 2021 m. sausio 11 d. iki šiol. Nepasirengus paslaugų teikimui, tinkamai jas teikti ieškovei būtų objektyviai neįmanoma. Atsakovės sprendimas dėl Pirkimo sutarties nutraukimo yra priimtas nesąžiningai, jam įtaką padarė ieškovės tiesioginė konkurentė UAB „Kauno švara“ (atsakovės dalininė), kuri taip pat teikia atliekų tvarkymo paslaugas.*

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Kauno apygardos teismas 2022 m. vasario 12 d. sprendimu ieškinį tenkino, pripažino neteisėtu Pirkimo sutarties vienašalį nutraukimą ir šį atsakovės sprendimą panaikino.
7. Teismas rėmėsi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir [CK](#)) 6.217 straipsnio 1 dalimi. Teismas nustatė, kad Pirkimo sutartį atsakovė nutraukė vadovaudamasi Pirkimo sutarties 52, 53.1, 53.2 punktais, Techninės specifikacijos 6.12 punktu dėl paslaugų teikėjo padaryto esminio pažeidimo.
8. Įvertinęs bylos duomenis teismas konstatavo, kad ieškovė per Pirkimo sutarties 20 punkte nustatytą 6 mėnesių terminą, kuris suėjo 2021 m. liepos 11 d., tinkamai nepasiruošė vykdyti Pirkimo sutarties. Pasirengimo trūkumai konstatuoti 2021 m. rugpjūčio 2 d. susitikimo protokole. Šių trūkumų ieškovė nekvestionavo, o 2021 m. rugpjūčio 26 d. pateikė derinti patikslintą Ataskaitos projektą nurodydama, jog pasiruošimo teikti paslaugas trūkumus pašalino ir yra pasirengusi teikti paslaugas. Teismas laikė, kad tai, jog ieškovė per nustatytą pasiruošimo terminą netinkamai įvykdė pasiruošimo laikotarpiui keliamas sąlygas, iš esmės atitinka Pirkimo sutarties 53.2 punkte nurodytą Pirkimo sutarties nutraukimo pagrindą.
9. Tačiau teismas pažymėjo, kad nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis, taip pat turi būti atsižvelgiama į tai, ar nukentėjusi šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, išskyrus atvejus, kai kita šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato, ar pagal sutarties esmę griežtas prievolės sąlygų laikymasis turi esminę reikšmę, ar prievolė neįvykdyta tyčia ar dėl didelio neatsargumo, ar neįvykdymas duoda pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje, ar sutarties neįvykdžiusi šalis, kuri rengėsi įvykdyti ar vykdė sutartį, patirtų labai didelį nuostolių, jeigu sutartis būtų nutraukta ([CK 6.217 straipsnio](#) 2 dalis). Teismas rėmėsi kasacinio teismo išaiškinimais 2019 m. vasario 27 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-3-72-916/2019](#), teisės doktrina, kurioje taip pat pripažįstama, kad nukentėjusi šalis, delsdama pasinaudoti vienašaliu sutarties nutraukimu, savo veiksmais patvirtina, kad priims tolimesnį sutarties vykdymą. Taip ji sukuria lūkestį sutartį pažeidusiai šaliai, kad sutartis nebus nutraukta, todėl ji praranda teisę nutraukti sutartį.
10. Teismas konstatavo, kad atsakovė savo veiksmais sukūrė būtent tokią situaciją. Atsakovė, 2021 m. birželio 8 d. gavusi pirmąją Ataskaitą, beveik du mėnesius iš esmės jokių veiksmų dėl Ataskaitos derinimo nesiėmė ir tik 2021 m. rugpjūčio 2 d., jau pasibaigus Pirkimo sutarties 20 punkte nustatytam terminui, suorganizavo ieškovės, atsakovės ir trečiųjų asmenų susitikimą dėl sutarties vykdymo. Šio susitikimo metu konstatavus Ataskaitos trūkumus, ieškovei buvo išaiškinta, kaip (kurio Techninės specifikacijos punktu vadovaujantis) turi būti rengiama Ataskaita ir kad, nepateikus tinkamų duomenų ar juos pateikus neišsamius galutinei Paslaugų teikimo ataskaitai tvirtinti, Organizacijų ir atsakovės gali būti inicijuojamas Pirkimo sutarties nutraukimas. 2021 m. rugpjūčio 19 d. atsakovė visus suinteresuotus asmenis informavo apie vienašalį sprendimą nutraukti Pirkimo sutartį po 30 dienų, tačiau pažymėjo, kad šis sprendimas gali būti atšauktas, jei ieškovė per 5 darbo dienas ištaisys Ataskaitos trūkumus. Per nustatytą terminą ieškovė pateikė patikslintą Ataskaitą, 2021 m. rugpjūčio 27 d. susitikimo metu buvo atšauktas Pirkimo sutarties nutraukimas, kartu konstatuojant, kad pasiruošimo teikti paslaugas trūkumai yra ištaisyti ir Ataskaita yra tvirtinama visa apimtimi. Šie veiksmai, teismo vertinimu, sukūrė ieškovei lūkestį, kad yra tinkamai pasirengta vykdyti Pirkimo sutartį, juolab kad Ataskaitos patvirtinimo datą buvo nutarta laikyti ir finansavimo pradžia. Duomenų, kad minėtų sprendimų priėmimo metu (2021 m. rugpjūčio 27 d.) nors vienas iš susitikime dalyvavusių asmenų būtų prieštaravęs protokole suformuluotiems sprendimams, nėra. Prieštaravimų dėl Ataskaitos tvirtinimo Techninės specifikacijos 13.9 punkte nustatytu terminu taip pat nebuvo pareikšta.
11. Argumentą, kad atsakovė Ataskaitai pritarė ir ją pasirašė tik dėl to, kad pasitikėjo ieškove, o ne įvertinusi Ataskaitos turinį, teismas vertino kritiškai, pažymėjo, kad atsakovė yra savo srities profesionalė, kuriai keliami aukštesni nei vidutiniai atidumo, rūpestingumo standartai, dėl to ji turėjo ne tik teisę, bet ir pareigą įsitikinti, ar Ataskaita atitinka Pirkimo dokumentuose ir sutartyje nustatytus reikalavimus, juolab kad Ataskaita nėra itin didelės apimties, didžioji dauguma Ataskaitos turinio ir priedų jau buvo pateikti 2021 m. birželio 8 d. Susitikimo datą ir laiką Ataskaitai vertinti nustatė atsakovė ir nei iki susitikimo, nei jo metu nurodė, jog su Ataskaita nesusipažino ar susipažino nepakankamai detalai. 2021 m. rugpjūčio 27 d. protokole, kurį, be kita ko, rengė atsakovės darbuotojas, nurodyta, kad susitikimo metu buvo vertinti Ataskaitą sudarantys duomenys ir dokumentai. Nustatyta, kad Ataskaitos trūkumai buvo ištaisyti. Susitikimo metu buvo patikrinta ir nustatyta, kad per nurodytą terminą buvo išdalyti konteineriai. Teismas laikė, jog pritardama Ataskaitai ir ją pasirašydama atsakovė prisiėmė riziką, kad Ataskaitoje pateikti duomenys galbūt nevisiškai atitiko faktinę situaciją ir (ar) buvo netikslūs, neišsamūs.
12. Teismas vadovavosi *favor contractus* principu, kasacinio teismo išaiškinimais 2018 m. liepos 25 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-274-403/2018](#), nurodė, kad, net ir nustačius kokius nors Pirkimo sutarties pažeidimus, pirmiausia dėl jų galėjo būti sprendžiama pasitelkiant Techninės specifikacijos 16 skyriuje „Sankcijų sistema“ nurodytas sankcijas. Ieškovė nuo 2021 m. sausio 11 d. iki šiol, t. y. daugiau negu vienerius metus, teikia paslaugas atsakovei ir jokių nusiskundimų nei iš trečiųjų asmenų, nei iš gyventojų, nei iš kitų asmenų negauta (į bylą tokie duomenys nepateikti). Vėlgi „Žaliojo taško“, kuri vienintelė nepasirašė Ataskaitos ir ją patvirtinančio protokolo, sužinojusi apie atsakovės sprendimą nutraukti Pirkimo sutartį, kreipėsi į atsakovę 2021 m. spalio 11 d. prašydama papildomai svarstyti ieškovės pasirengimą vykdyti Pirkimo sutartį, nes yra suinteresuota kokybiškų ir laiku atliekamų komunalinių atliekų sraute susidarančių pakuočių bei popieriaus atliekų rūšiuojamojo surinkimo ir jų vežimo paslaugų teikimu. Vėlgi „Gamtos ateitis“ atstovas teismo posėdžio metu taip pat prašė atsižvelgti į paninėmus principus ir įsitikinti, ar Pirkimo sutarties nutraukimas šiuo atveju yra geriausias sprendimas.
13. Teismas atsakovės 2021 m. rugsėjo 30 d. rašte Nr. 225 nurodomą Pirkimo sutarties nutraukimo pagrindą – esminį sutarties pažeidimą – pripažino nepagrįstu ir neteisėtu, atsakovės sprendimą panaikino. Teismas taip pat nurodė, kad kiti proceso dalyvių iškelti klausimai ir aplinkybės nėra teisiskai reikšmingi teismo išvadoms padaryti ir ieškovės pareikšto reikalavimo pagrįstumui išspręsti, todėl dėl jų nepasisakė.
14. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal ieškovės ir atsakovės apeliacinius skundus, 2022 m. gegužės 12 d. sprendimu Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 12 d. sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmetė.
15. Kolegija nurodė, kad, nesutikdama su skundžiamo sprendimo motyvuojamosios dalies išvada dėl UAB „Ekonovus“ nepasiruošimo vykdyti Pirkimo sutarties, ieškovė remiasi vienintele aplinkybe, kad esą ji negalėjo tinkamai pasiruošti teikti paslaugas, t. y. pateikti Ataskaitą per Pirkimo sutarties 20 punkte nustatytą terminą, nes atsakovė duomenis apie konteinerių pastatymo ir naudojimo vietas pateikė ieškovei jau po

2021 m. liepos 11 d. (po paskutinės pasiruošimo teikti paslaugas termino dienos).

16. Kolegijos vertinimu, bylos duomenys nepatvirtina, kad tinkamai pasiruošti teikti paslaugas UAB „Ekonovus“ sutrukdė atsakovės veiksmai (neveikimas). Iš bylos duomenų kolegija nutatė, kad pagrindinė priežastis, sutrukdžiusi pasiruošti teikti paslaugas, buvo ta, kad ieškovė per 6 mėn. terminą neįsigijo ir neparuošė naudoti visų būtinų konteinerių. Aplinkybė, kad pasiruošti teikti paslaugas sutrukdė būtent atsakovė, ieškovė nurodė tik 2021 m. spalio 18 d. rašte atsakovei, t. y. tik atsakovei nutraukus Pirkimo sutartį. Byloje nėra įrodymų, kad iki tol ieškovei būtų trūkę kokios nors informacijos, reikalingos pasiruošti ir Ataskaitai laiku parengti. Ieškovė niekada nesikreipė į atsakovę su prašymu pateikti duomenis apie konteinerių pastatymo ir naudojimo vietas. Iki tol, kol po pasiruošimo teikti paslaugas termino turėjo būti pradedamas paslaugų teikimas pagal Pirkimo sutartį, UAB „Ekonovus“ paslaugas Kėdainių rajono savivaldybėje teikė pagal 2020 m. gruodžio 30 d. sudarytą PATO sutartį Nr. VP-1412, taigi ieškovė iš esmės turėjo visą būtiną informaciją.
17. Nepagrįstu kolegija laikė ir ieškovės argumentą, kad vien duomenų apie konteinerių pastatymo ir naudojimo vietas nepateikimas lėmė tai, jog ieškovė negalėjo parengti atitinkamų atliekų surinkimo grafikų. Šiuos grafikus ieškovė turėjo parengti iki 2021 m. liepos 11 d. Informacija apie konteinerių pastatymo ir naudojimo vietas ieškovei buvo pateikta 2021 m. liepos 16 d. ir 2021 m. rugpjūčio 16 d., tačiau tai lėmė pačios ieškovės netinkamas sutartinių įsipareigojimų vykdymas. Nei iki 2021 m. liepos 11 d., nei iki 2021 m. rugpjūčio 2 d. ieškovė tinkamai nepasiruošė teikti paslaugų – nebuvo įsigijusi visų paslaugoms teikti būtinų konteinerių, todėl, net jei jai ir trūko atitinkamos informacijos, šios pavėluotas gavimas situacijos nekeitė, t. y., net ir turėdama visus konteinerių pristatymo adresus, tačiau neturėdama būtino konteinerių skaičiaus, ji iš esmės negalėjo būti laikoma tinkamai pasirengusia teikti paslaugas.
18. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo išvada, jog UAB „Ekonovus“ per Pirkimo sutarties 20 punkte nustatytą 6 mėn. terminą (iki 2021 m. liepos 11 d.) tinkamai nepasiruošė vykdyti Pirkimo sutarties, yra teisinga bei pagrįsta, nėra pagrindo tenkinti ieškovės reikalavimą ir iš sprendimo motyvuojamosios dalies pašalinti atitinkamas su šia išvada susijusias aplinkybes.
19. Kolegija nurodė, kad jeigu sutarties pažeidimas pagal sutarties nuostatas laikytinas esminiu, dėl kurio sutarties šalis turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį, teismas neturi pagrindo vertinti, ar padarytas pažeidimas galėjo būti pripažintas esminiu ir pagal [CK 6.217 straipsnio](#) 2 dalies nuostatas. Teismas neturi teisės suabsoliutinti *favor contractus* principo reikšmės sutartiniuose santykiuose, taip paneigdamas vienos iš sutarties šalių teisėtų interesų apsaugą.
20. Atsakovė vienašališkai Pirkimo sutartį nutraukė 53.1, 53.2 punktų pagrindu, nutraukimą grindė tuo, kad UAB „Ekonovus“, nors ir buvo įspėta 2021 m. rugpjūčio 2 d. susitikime bei 2021 m. rugpjūčio 19 d. pranešimu dėl Pirkimo sutarties nutraukimo, jai buvo suteiktas papildomas terminas pažeidimams pašalinti, faktiškai tinkamai teikti paslaugų nepasiruošė.
21. Kolegija pažymėjo, kad UAB „Ekonovus“, per Pirkimo sutarties 20 punkte nustatytą 6 mėn. terminą tinkamai nepasiruošusi vykdyti Pirkimo sutarties, šio sutartinio įsipareigojimo neįvykdė ir po 2021 m. rugpjūčio 2 d. susitikimo, ir po 2021 m. rugpjūčio 27 d. susitikimo (siekiant įvertinti realų ieškovės pasiruošiną, buvo atlikti patikrinimai ir jų rezultatai patvirtino, kad ieškovė pažeidimų neištaisė). Kolegijos vertinimu, tai atitiko viešojo pirkimo būdu sudarytoje Pirkimo sutartyje įtvirtintą pagrindą vienašališkai nutraukti Pirkimo sutartį, todėl atsakovė pagrįstai priėmė ginčijamą sprendimą.
22. Nors atsakovė kurį laiką toleravo ieškovės Pirkimo sutartį pažeidžiančius veiksmus, tačiau tai, kolegijos vertinimu, negalėjo suformuoti ieškovei lūkesčio, kad Pirkimo sutartis nebus nutraukta ateityje. Pirkimo sutartyje buvo nustatytas privalomas jos nutraukimo pagrindas, t. y. ieškovei per joje nustatytą terminą nepasiruošus teikti paslaugų, atsakovė privalėjo nutraukti Pirkimo sutartį dėl esminio jos pažeidimo. Pritarimas Ataskaitai buvo tik tarpinis veiksmas, kurio nepakako konstatuoti, kad ieškovė tinkamai pasiruošė teikti paslaugas. Ataskaitai VŠĮ „Žaliojo taškas“ teikė pastabas ir ją pasirašė tik 2021 m. spalio 28 d., t. y. atsakovei jau nutraukus Pirkimo sutartį. Aktas bei PATO sutarčių 2–4 priedai, kuriais būtų buvusios nustatytos konkrečios paslaugų teikimo sąlygos ir tvarka, šalių taip pat nebuvo suderinti ir pasirašyti.
23. Kolegija laikė nepagrįsta ir pirmosios instancijos teismo išvadą, kad atsakovė pirmiausia dėl Pirkimo sutarties pažeidimų turėjo taikyti sankcijas. Iki Pirkimo sutarties sudarymo per visą pasiruošimo teikti paslaugas laikotarpį pagal Pirkimo sutartį ir dar vėliau, t. y. iki 2021 m. rugsėjo 1 d., ieškovė paslaugas teikė pagal laikinąją PATO sutartį Nr. VP-1412, kurioje jokių specialių reikalavimų paslaugų teikimui nekelta. Kartu su laikinosios PATO sutarties vykdymu ieškovė lygiagrečiai ruošėsi teikti paslaugas pagal Pirkimo sutartyje nustatytus reikalavimus. Pirkimo sutarties 52 punkto, įtvirtinančio šios sutarties nutraukimo pagrindus, sąlygų taikymas nesiejamas su tuo, ar už padarytus pažeidimus paslaugų teikėjui yra (buvo) taikytos kokios nors sankcijos, nustatytos Techninės specifikacijos 16 punkte.
24. Kolegija, įvertinusi tai, kad Pirkimo sutartis sudaryta viešojo pirkimo būdu, jos nuostatose aiškiai apibrėžtas esminis sutarties pažeidimas, sudarantis pagrindą perkančiajai organizacijai vienašališkai nutraukti sutartį, padarė išvadą, jog *favor contractus* principui nagrinėjamu atveju neturėjo būti teikiamas prioritetas ir kad perkančiosios organizacijos sprendimas dėl vienašališko Pirkimo sutarties nutraukimo buvo pagrįstas bei teisėtas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

25. Kasaciniame skunde ieškovė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 12 d. sprendimą ir palikti galioti Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 12 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 25.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė sutarčių aiškinimo taisykles ([CK 6.193 straipsnis](#)), nukrypo nuo kasacinio teismo formuojamos jurisprudencijos dėl sąžiningo ir protingo, sutarties turinį atitinkančio sutartinių nuostatų aiškinimo (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-317-969/2021](#)). Teismas Pirkimo sutarties sąlygas aiškino formaliai, nesivadovavo subjektyviuoju metodu, neteisingai nustatė pasirengimo Pirkimo sutarties vykdymui etapo pabaigos momento teisinę reikšmę. Pirkimo sutarties vykdymas joje yra reglamentuojamas aiškiai išskiriant teisiskai reikšmingus etapus – pasirengimą paslaugų teikimui (Pirkimo sutarties 20 punktas) ir paslaugų teikinimą patvirtinus Ataskaitą (Pirkimo sutarties 21 punktas). Paslaugų teikimas patvirtinus Ataskaitą lėmė ir naujo atsiskaitymo su ieškove (paslaugų finansavimo) mechanizmo taikymą bei kitoki

paslaugų apskaitos būdą (paslaugų teikimą pagal suderintus grafikus, atliekas vežant priklausomai nuo to, kaip greitai prisipildo konteineriai). Atsakovės 2021 m. rugsėjo 30 d. sprendimas nutraukti Pirkimo sutartį dėl netinkamo pasirengimo teikti paslaugas faktiškai priimtas paslaugų teikimo laikotarpiu, t. y. atsakovei patvirtinus pasirengimo laikotarpio pabaigą. Teismas nepagrįstai dėl pirmiau nurodytų pažeidimų paneigė Pirkimo sutartyje nustatytą jos vykdymo tvarką ir antrojo (paslaugų teikimo) etapo metu pritaikė išskirtinai tik pirmojo (pasirengimo paslaugų teikimui) etapo metu galimą taikyti sutarties nutraukimo sąlygą (Pirkimo sutarties 53.2 punktą). Pažeidžiant įrodymų tyrimo ir vertinimo taisyklės nenustatyta (neaišku), kokie konkrečiai pažeidimai ir kada buvo padaryti. Konstatuodamas, kad Pirkimo sutartis nutraukta teisėtai, teismas iš esmės vadovavosi vien atsakovės 2021 m. rugsėjo 21 d. ir 2021 m. rugsėjo 27 d. atliktais patikrinimais, kurių rezultatai laikytini normalia atliekų tvarkymo sutarčių praktika, o ne esminiu pažeidimu. Tiek [CK 6.217 straipsnio 2](#) dalyje, tiek konkrečioje sutartyje nustatytais esminio sutarties pažeidimo pagrindais draudžiama naudotis kaip pretekstu vienašališkai nutraukti sutartį (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-312-1075/2018](#)). Atsakovė siekė vien formaliai pasinaudoti Pirkimo sutartyje nustatyta vienašališko sutarties nutraukimo galimybe, nors nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. (po pasirašymo teikti paslaugas laikotarpio) ieškovė paslaugas atsakovei teikia (prasidėjo Pirkimo sutarties vykdymo etapas) visa apimtimi pagal Pirkimo sutartį, laiku ir kokybiškai, su ieškove visiškai atsiskaitoma laikantis sutartinių terminų. Jei atsakovė iš tiesų būtų nustačiusi vienašališko sutarties nutraukimo rašte nurodytus pažeidimus, ji taip pat būtų taikiusi PATO sutarčių Prieduose Nr. 8 nustatytas pinigines sankcijas.

25.2. Teismas nevertino taikytino *lex specialis* (specialusis) teisinio reglamentavimo (įtvirtinto Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme (toliau – ir ATĮ), Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme (toliau – ir PPATĮ), Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme (toliau – ir VPĮ), taip pat nevertino atsakovės veiksmų – 2021 m. rugpjūčio 27 d. patvirtinimo, kad paslaugoms teikti tinkamai pasirengta (vėliau, 2021 m. rugsėjo 30 d., pripažinus pasirengimą netinkamu, remiantis aplinkybėmis, kurios atsakovei turėjo būti žinomos anksčiau, tačiau pasirengimą teigiamai įvertinus pasitikėjimo pagrindu) – pagal perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų reglamentavimu keliamus atidumo ir sąžiningumo principus (lot. *bonus pater familias*), netinkamai kvalifikavo Pirkimo sutarties šalimi nesančios VŠĮ „Žalioji taškas“ prieštarigus ir nenuoseklus veiksmus (teigiant pasirengimo laikotarpio trūkumus, kartu faktiškai atsiskaitant už ieškovės teikiamas paslaugas), nepagrįstai trečiojo asmens darbuotojo veiksmus prašant paaiškinti ieškovės pateiktą dokumentaciją laikant formaliai išreikštomis pastabomis. Už VPĮ tinkamą vykdymą ir pasiektus rezultatus pirmiausia atsakinga būtų perkančioji organizacija. Jei ši nevykdo iš VPĮ kylančių pareigų ar jas vykdo netinkamai, būtų jai turi tekti neigiami padariniai.

25.3. Teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos dėl teisės taikymo ir įrodymų vertinimo taisyklių, nepagrįstai vadovavosi sutartimi Nr. VP-1412, kuri ieškovės ir atsakovės buvo sudaryta laikiniais tikslais (iki bus sudarytos PATO sutartys) ir kuri buvo pasirašyta ne su visomis Organizacijomis, o tik su viena iš jų (VŠĮ „Žalioji taškas“). Ši sutartis laikytina pažeidžiančia imperatyviusius specialiojo PPATĮ reikalavimus, galiojusius PATO sutarčių pasirašymo metu (2021 m. birželio 6 d.) (10 straipsnio 4 dalies 2 punktą). Imperatyvą visoms organizacijoms pasirašyti PATO sutartis yra nurodęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (žr. 2018 m. spalio 19 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. e3K-3-374-248/2018](#)). Pasirengimas teikti paslaugas vyko tuo pat metu ieškovei vykdamas iš PATO sutarčių kilusias pareigas, taigi teismas nepagrįstai konstatavo, kad ieškovės teikiamoms paslaugoms iki pasirengimo teikti paslaugas etapo pabaigos nebuvo taikomi specialieji reikalavimai.

25.4. Teismo išvados prieštaringos ir nenuoseklios, nes nurodyta, kad pritarimas Ataskaitai (jos pasirašymas) buvo tik tarpinis veiksmas, kartu vertinant ieškovės atliktus veiksmus Ataskaitos parengimui kaip turinčius esminę reikšmę ginčui teisingai išspręsti. Nepagrįstai neįvertintas atsakovės tikslingas neveikimas, jo tiesioginė įtaka Pirkimo sutartyje nustatytos teisės vienašališkai ją nutraukti taikymui, netinkamai pritaikytas [CK 6.206 straipsnis](#). Patvirtinusi ieškovės pasirengimą teikti paslaugas atsakovė neįvykdė sutartinės prievolės parengti ir pateikti ieškovei Pirkimo sutartyje nurodytą aktą. Pagal Techninės specifikacijos 6.10 punktą, po Ataskaitos suderinimo aktą, įrodantį tinkamą ieškovės pasirašymą teikti paslaugas, privalo parengti pati atsakovė. Taigi atsakovė tikslingai neveikė taip, kaip nurodyta Pirkimo sutartyje, ir šiuo neveikimu pagrindė vienašališko Pirkimo sutarties nutraukimo teisėtumą. Atsakovė vėlavo pateikti ieškovei būtiną Ataskaitai užbaigti informaciją – juridinių asmenų sąrašą, kurio neturėdama ieškove negalėjo žinoti tikslų vietų, kurias reikia aptarnauti surenkant atliekas, kartu laikė tai esminiu ieškovės padarytu pažeidimu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi nuoseklios pozicijos, kad sprendžiamas ginčas dėl viešųjų pirkimų sutarčių teismas turi įvertinti, *inter alia* (be kita ko), šalių elgesį vykdamas sutartį.

25.5. Teismas paneigė *favor contractus* principo taikymą viešojo pirkimo sutartyse net ir tais atvejais, kai pati perkančioji organizacija savo faktiniais veiksmais šį principą įgyvendina. Atsakovė Pirkimo sutartyje įtvirtintos pareigos nutraukti šią sutartį dėl esminio jos pažeidimo neįvykdė beveik 3 mėnesius. Taigi nors nutraukdama Pirkimo sutartį atsakovė įvardijo esminius ieškovės padarytus pažeidimus, aplinkybė, kad šie pažeidimai atsakovės buvo toleruojami, įrodo, jog nustatytų neatitikčių nei atsakovė, nei Organizacijos reikšmingomis nelaikė, tuo sukūrė ieškovei teisėtą lūkestį, kad Pirkimo sutartis bus vykdoma toliau, juo labiau kad ieškove Kėdainių rajono savivaldybės ir jos gyventojų poreikius užtikrina visa apimtimi.

26. Trečiasis asmuo VŠĮ „Žalioji taškas“ pateikė atsiliepimą į kasacinį skundą, kuriame nurodomi šie argumentai:

26.1. Ieškove kelia 2020 m. gruodžio 30 d. sutarties Nr. VP-1412, sudarytos su Kėdainių rajono savivaldybės administracija ir trečiuoju asmeniu, teisėtumo klausimą, kuris anksčiau nebuvo keltas. Ieškove nepagrįstai nurodo, kad ši sutartis pažeidžia imperatyviusius specialiojo įstatymo reikalavimus. Sutartis sudaryta teisės aktų nustatyta tvarka ir ji atitiko teisinį reguliavimą. Ieškove pagal sutartį Nr. VP-1412 teikė paslaugas trečiajam asmeniui ir gavo apmokėjimą, nė karto nereikšė abejonių dėl sutarties teisėtumo. Ieškovės nurodytoje kasacinio teismo 2018 m. spalio 19 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-374-248/2018](#) nepasisakyta, kad visos organizacijos turi kartu pasirašyti vieną bendrą sutartį.

26.2. Organizacijos negali būti supaprastinamos iki finansuotojo statuso. Tinkamai organizuodamos gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimą, jos turi dalyvauti visame procese kaip lygiavertės šalys, turinčios atitinkamas teises, tarp jų – vykdyti atliekų tvarkytojų veiklos patikrinimus sutartyse nustatyta tvarka ir apimtimi.

26.3. Šalių ginčas susijęs su pakuočių atliekų tvarkymu komunalinių atliekų sraute, todėl šiuo atveju aktualios PPATĮ 10 straipsnio 4 dalies 1, 2 punktų nuostatos, galiojusios iki 2022 m. sausio 1 d.

27. Atsakovė atsiliepime į kasacinį skundą prašo jį atmesti, skundžiamą teismo sprendimą palikti nepakeistą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

27.1. Kasaciniame skunde ieškovė nebekvestionuoja pirmosios instancijos teismo motyvų (dėl kurių buvo pateikusi apeliacinį skundą), prašo palikti galioti sprendimą, kuriuo konstatuotas esminis Pirkimo sutarties pažeidimas. Taigi ieškovė sutinka, kad padarė esminį Pirkimo sutarties pažeidimą, kartu siekia, kad Pirkimo sutarties nutraukimas būtų pripažintas neteisėtu iš esmės motyvuodamais tuo, kad atsakovė pavėlavo nutraukti sutartį. Ieškovės argumentai, kad neaišku, kokius pažeidimus ji padarė, nepatenka į kasacinės bylos nagrinėjimo dalyką.

27.2. Atsakovė teisėtai ir pagrįstai nutraukė Pirkimo sutartį, nes ieškovė laiku ir tinkamai nepasiruošė teikti paslaugų, nepradėjo jų teikti pagal šią sutartį. Ieškovė nepagrįstai iškraipo faktines bylos aplinkybes teigdama, kad atsakovė patvirtino pasiruošimo laikotarpio pabaigą, kad ieškovė nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. teikia atsakovei paslaugas visa apimtimi. Ataskaita liko iki galo nesuderinta – jai nepritarė, t. y. pateikė pastabas, VŠĮ „Žaliasis taškas“. Faktiškai ieškovė tebesiruošė teikti paslaugas ir neteikė jų visa apimtimi iki pat Pirkimo sutarties nutraukimo. Tai, be kita ko, patvirtina aplinkybė, kad nebuvo suderinti ir pasirašyti PATO sutarčių 2–4 priedai, kuriuose turėjo būti nustatytos konkrečios paslaugų teikimo sąlygos ir tvarka. Kadangi ieškovė neužbaigė pasiruošimo proceso (Ataskaita su Organizacijomis nesuderinta, PATO sutarčių patikslinti priedai nepasirašyti), atsakovė pagrįstai nepasirašė akto apie tinkamą pasiruošimą teikti paslaugas. Techninės specifikacijos 6.10, 6.12 punktuose įtvirtinta, kad akto nepasirašymas teikia pagrindą nutraukti Pirkimo sutartį dėl esminio pažeidimo. Atsakovės pritarimas Ataskaitai 2022 m. rugpjūčio 27 d. susirinkime, kuris buvo išreikštas ieškovei pateikus netikslią ir neteisingą informaciją ir kurį vėliau atsakovė atšaukė, yra tik tarpinis veiksmas ir negali būti suabsoliutinamas bei vertinamas atsietai nuo kitų įrodymų. Vien atsakovės pritarimas Ataskaitai nelaikytinas patvirtinimu, kad ieškovė tinkamai pasiruošė teikti paslaugas, kai visuma bylos duomenų vienareikšmiškai patvirtina, jog ieškovė to nepadarė.

27.3. Ieškovė nepagrįstai Pirkimo sutarties nutraukimo sąlygas aiškina teigdama, kad Pirkimo sutartis turi būti išskaidoma į du savarankiškus etapus. Pasiruošimas teikti paslaugas yra sudėtinė Pirkimo sutarties vykdymo dalis, reglamentuojama Pirkimo sutarties sąlygų. Tai nėra pasiruošimas vykdyti Pirkimo sutartį (pvz., išankstinė Pirkimo sutarties įsigaliojimo sąlyga). Šis Pirkimo sutarties vykdymo pirminis etapas užbaigiamas realiu pasiruošimu teikti paslaugas, jis patvirtinamas aktu. Tai, kad, suklaidinusi dalyvius dėl savo pasiruošimo teikti paslaugas lygio, ieškovė perėjo ir į paslaugų teikimo pagal Pirkimo sutartį etapą, savaime neleidžia daryti išvados, kad ji pirminį pasiruošimo teikti paslaugas etapą užbaigė. Pirkimo sutartyje nenustatyta, kad 53.2 punkte įtvirtintas nutraukimo pagrindas gali būti taikomas tik iki paslaugų teikimo pradžios. Ieškovės pažeidimai buvo susiję su pasiruošimo teikti paslaugas trūkumais, todėl, net ir ieškovei perėjus į paslaugų teikimo etapą, nebuvo jokių apribojimų nutraukti Pirkimo sutartį 53.2 punkto pagrindu. Be to, Pirkimo sutartis nutraukta ir 53.1 punkto pagrindu, t. y. dėl to, kad per papildomai atsakovės nustatytą 5 darbo dienų terminą, t. y. iki 2021 m. rugpjūčio 26 d., pasiruošimo trūkumų ieškovė nepašalino. Šio Pirkimo sutarties nutraukimo pagrindo ieškovė neginčija.

27.4. Ieškovė nepagrįstai sutartinių įsipareigojimų nevykdymą bando pateisinti tuo, kad pasiektas Pirkimo sutarties tikslas. Pasiruošimo etapas buvo reikšmingas ir svarbus. Pasiruošimo teikti paslaugas tikslą ieškovė nepasiekė (nei laiku, nei pagal Pirkimo sutartyje nustatytus reikalavimus neparuošė ir atliekų turėtojams neįsidalijo visų pakuočių atliekų kontenerių, iki galo neautomatizavo paslaugų teikimo operacijų). Ieškovei neužtikrinus tinkamo pasiruošimo teikti paslaugas, paslaugos nebuvo pradėtos teikti Pirkimo sutartyje nustatytu laiku, visa apimtimi ir pagal paslaugų kokybei keltą standartą. Pripažinus Pirkimo sutarties nutraukimą nepagrįstu ir neteisėtu būtų šurkščiai pažeisti viešųjų pirkimų principai ir VPĮ 89 straipsnio reikalavimai. Atsakovei kilo pareiga nutraukti viešojo pirkimo būdu sudarytą sutartį nustačius esminį šios sutarties pažeidimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#)).

27.5. Sankcijų taikymo aplinkybė nėra būtina sąlyga nutraukti Pirkimo sutartį. Sankcijų taikymas yra atskiras ieškovės atsakomybės klausimas – jos taikomos ne už pasiruošimo teikti paslaugas reikalavimų pažeidimus, o už netinkamai teikiamas arba neteikiamas paslaugas (Techninės specifikacijos 16.1 punktas).

27.6. Atliekų tvarkymo *lex specialis* reguliuojami teisiniai santykiai neturi reikšmės sprendžiant, ar pagrįstai ir teisėtai atsakovė nutraukė Pirkimo sutartį. ATĮ ir PPATĮ specifiskai nereguliuoja atliekų tvarkymo srityje sudaromų sutarčių nutraukimo sąlygų ar tvarkos. Nepagrįsti atsakovės teiginiai, susiję su Pirkimo sutarties nutraukimo teisės perdavimu kitiems asmenims. Sprendimą nutraukti Pirkimo sutartį priėmė išimtinai atsakovė. Nesvarbu, iš kokio šaltinio ji, kaip sutarties šalis, gavo duomenis, patvirtinančius kontrahento esminį sutarties pažeidimą. Vis dėlto Pirkimo sutarties vykdymas turi specifikos ta prasme, kad kartu yra susietas su PATO sutarčių vykdymu ir vykdamas visas šias sutartis tiesiogiai dalyvauja visi sistemos dalyviai. PATO sutartys yra neatsiejama Pirkimo sutarties dalis, pasiruošimą teikti paslaugas vertina ne tik administratorius, bet ir Organizacijos (Pirkimo sutarties 12, 22 punktai, Techninės specifikacijos 6.6, 6.7 punktai).

27.7. Apeliacinės instancijos teismas teisingai nustatė bylos nagrinėjimui reikšmingus faktus, tinkamai įvertino ginčo situaciją. Nepagrįsti teiginiai dėl laikinosios PATO sutarties Nr. 1412 prieštaravimo imperatyviesiems PPATĮ 10 straipsnio 4 dalies 2 punkto reikalavimams. Tokias sutartis analogiškomis sąlygomis ieškovė buvo sudariusi su visomis organizacijomis. Ieškovė nenurodo, kokiu kitu pagrindu tvarkė atliekas Kėdainių rajono savivaldybėje iki 2021 m. rugsėjo 1 d. ir gavo iš Organizacijų finansavimą už tai.

27.8. Teismas pagrįstai konstatavo, kad ieškovės nurodoma aplinkybė dėl informacijos stokos yra tik gynybinė pozicija. Ieškovė neturi teisės remtis [CK 6.206 straipsniu](#), nes nurodomas nežymios apimties informacijos nepateikimas neturėjo įtakos jos vėlavimui pasiruošti teikti paslaugas. Ieškovė jau teikė paslaugas pagal laikinasias PATO sutartis ir turėjo visą reikiamą informaciją.

27.9. Ieškovė nepagrįstai absoliutina *favor contractus* principą, kurio taikymas ginčo atveju nėra galimas. Šis principas nėra absoliutus ir vienašalis sutarties nutraukimas, laikantis šalių susitarime nustatytų sąlygų ir tvarkos, savaime negali būti pripažintas šio principo pažeidimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-303-823/2021](#)). Šalių susitarimas dėl vienašalio sutarties nutraukimo pagrindų yra sutarties laisvės principo išraiška. Teismui nesuteikta teisė suabsoliutinti *favor contractus* principo reikšmę sutartinuose santykiuose, taip paneigiant vienos iš sutarties šalių teisėtą interesų apsaugą. *Favor contractus* principo suabsoliutinimas būtų nesuderinamas su viešųjų pirkimų reguliavimu. Pripažinus Pirkimo sutarties nutraukimą

nepagrįstu ir neteisėtu, būtų pakeista Pirkimo sutartis ir šurkščiai pažeisti viešųjų pirkimų principai bei VPI 89 straipsnio reikalavimai. Net jei būtų vertinama, kad atsakovė užtruko nutraukti Pirkimo sutartį, negali būti laikoma, kad ji toleravo ieškovės pažeidimus, laikė juos nereikšmingais ar įgyvendino *favor contractus* principą. Pirkimo sutartis nėra tipinė, pasirošimo teikti paslaugas procese dalyvavo daug subjektų, ieškovė dalį paslaugų teikė kitų (laikinių PATO) sutarčių pagrindu. Pirkimo sutarties pažeidimams reikėjo papildomo teisinio vertinimo, ieškovei buvo sudaryta galimybė pašalinti pasirošimo trūkumus, faktinei situacijai patikrinti taip pat reikėjo papildomo laiko ir bendradarbiavimo su Organizacijomis. Taigi Pirkimo sutarties nutraukimas negalėjo būti operatyvus.

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl ginčo teisinių santykių reglamentavimo specifikos

28. Nagrinėjamoje byloje šalių ginčas dėl perkančiosios organizacijos vienašalio viešųjų pirkimų sutarties nutraukimo teisėtumo kilo iš viešųjų pirkimų teisinių santykių atliekų rūšiuojamojo surinkimo ir jų vežimo paslaugų teikimo srityje. Atsižvelgiant į ginčo kilmę ir siekiant identifikuoti santykių šioje srityje specifiką, šių santykių dalyvius, jų funkcijas bei įsipareigojimus, aptartinos aktualios nagrinėjamam ginčui spręsti atliekų rūšiuojamojo surinkimo bei jų vežimo paslaugų teikimo santykius reglamentuojančios teisės normos.
29. Bendruosius su atliekų tvarkymu susijusius reikalavimus, atliekų tvarkymo valstybinį reglamentavimą, pagrindinius atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principus, reikalavimus atliekų turėtojams ir atliekų tvarkytojams, atliekų tvarkymo ekonomines ir finansines priemones, pakuočių gamintojų, importuotojų, platintojų teises ir pareigas nustato Atliekų tvarkymo įstatymas (įstatymo 1 straipsnio 1 dalis). Pagrindinius pakuočių reikalavimus, bendruosius Lietuvos Respublikoje gaminamų ir į Lietuvos Respubliką įvežamų pakuočių ir pakuočių atliekų apskaitos, ženklinimo, surinkimo, naudojimo reikalavimus, gamintojų, importuotojų, pardavėjų, vartotojų, atliekų tvarkytojų teises ir pareigas tvarkant pakuotes ir pakuočių atliekas nustato Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas (įstatymo 1 straipsnio 1 dalis).
30. Pagal ATĮ 4 straipsnio 1 dalį atliekų turėtojas šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka turi atliekas perduoti atliekų tvarkytojams arba gali tvarkyti atliekas pats. Komunalinės atliekos tvarkomos savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklėse nustatyta tvarka. Atliekų turėtojas pagal sudarytą rašytinės formos sutartį dėl atliekų naudojimo ir (ar) šalinimo atliekas perduoda atliekų tvarkytojams, turintiems teisę tvarkyti atliekas. Savivaldybių teritorijose susidarantioms komunalinėms atliekoms tvarkyti būtinas sistemas organizuoja savivaldybės, kurios, be kita ko, užtikrina tų sistemų funkcionavimą, administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą (ATĮ 25 straipsnis). Kelios ar visos į komunalinių atliekų tvarkymo regioną įeinančios savivaldybės, didindamos atliekų tvarkymo sistemos efektyvumą, gali bendradarbiauti ir kartu įsteigti juridinį asmenį – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorių (ATĮ 30 straipsnio 1 dalis), kuris, be kita ko, turi kompetenciją organizuoti konkursą komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą teikiančiam atliekų tvarkytojui parinkti, vykdyti sutartinių įsipareigojimų tarp komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriaus ir atliekų tvarkytojo priežiūrą ir kontrolę (ATĮ 30 straipsnio 3 dalies 1, 2 punktai). Atliekų tvarkytojas, teikiantis komunalinių atliekų, įskaitant komunalinių atliekų sraute susidarantią pakuočių atliekas, tvarkymo paslaugą, šią veiklą savivaldybės teritorijoje gali vykdyti tik tuo atveju, jeigu ji parenka savivaldybė ar savivaldybės pavedimu komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorius (ATĮ 30 straipsnio 12 dalis).
31. Gaminių ar pakuočių atliekų tvarkymą gamintojai ir importuotojai kolektyviai organizuoja steigdami Organizaciją ir jai pavesdami organizuoti gaminių ar pakuočių atliekų tvarkymą ir vykdyti kitas ATĮ ir PPATĮ nustatytas pareigas (ATĮ 34²² straipsnio 1 dalis). Organizacijos dalyvauja savivaldybių organizuojamose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose organizuojant tvarkymą atliekų, kurios susidarė naudojant gamintojų ir importuotojų tiektus Lietuvos Respublikos vidaus rinkai verslo tikslais atitinkamus gaminius (be kitų, supakuotus gaminius) (ATĮ 34²² straipsnio 3 dalis). Siekdamas užtikrinti geros kokybės ir prieinamų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą visiems savivaldybės teritorijos gyventojams, organizuodamos komunalinių atliekų sraute susidarantių, be kitų, pakuočių atliekų tvarkymą, savivaldybės (arba savivaldybių pavedimu – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriai) privalo su gamintojais ir importuotojais, jų įsteigtonis organizacijomis sudaryti bendradarbiavimo sutartis dėl komunalinių atliekų sraute susidarantių pakuočių atliekų rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūros plėtros ir jos finansavimo bei pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo ir finansavimo sutartis (ATĮ 30 straipsnio 16 dalies 2 punktas, PPATĮ 10 straipsnio 4 dalies 1, 2 punktai). Organizacija PPATĮ 10 straipsnio 4 dalies 2 ir 3 punktuose nurodytas išlaidas ir komunalinių atliekų sraute susidarantių pakuočių atliekų rūšiuojamojo surinkimo sistemos infrastruktūrą, jos įrengimą, priežiūrą, atnaujinimą, plėtrą ir komunalinių atliekų sraute susidarantių pakuočių atliekų rūšiuojamojo surinkimo ir vežimo paslaugų teikimą, šių paslaugų ir veiklų administravimą turi finansuoti proporcingai jos dalyvių ir organizuoti pakuočių atliekų tvarkymą sutartiniais pagrindais pavedusių gamintojų ir importuotojų užimamai rinkos daliai (to paties straipsnio 5 dalis).

Dėl viešojo pirkimo dokumentų sąlygų ir byloje teismų nustatytų esminių faktinių aplinkybių

32. Sprendžiant dėl kasacinio skundo argumentų dėl Pirkimo sutarties aiškinimo ir įrodymų tyrimo bei vertinimo taisyklių pažeidimo pagrįstumo, visų pirma paminėtinos esminės, atsižvelgiant į šalių ginčo pobūdį, Pirkimo sutarties bei Techninės specifikacijos sąlygos, taip pat teismų nustatytos teisiškai reikšmingos faktinės bylos aplinkybės.
33. Pirkimo sutartį šios bylos šalys sudarė 60 mėnesių laikotarpiui, įskaitant ne ilgesnį kaip 6 mėnesių pasirošimo teikti paslaugas terminą, skaičiuojant nuo Pirkimo sutarties įsigaliojimo dienos, t. y. 2021 m. sausio 11 d.; pasirošimo teikti paslaugas terminas nepratęsiamas (sutarties 8, 20 punktai; Techninės specifikacijos 3.1, 3.2 punktai). Paslaugų teikėja įsipareigojo pradėti teikti paslaugas visiems atliekų turėtojams

Kėdainių rajono savivaldybės teritorijoje visa apimtimi kitą dieną po paskutinės pasiruošimo termino dienos (sutarties 9, 21, 25.2 punktai).

34. Pirkimo sutarties 22 punkte nustatyta, kad, iki pasiruošimo teikti paslaugas termino pabaigos likus ne mažiau kaip 20 darbo dienų, paslaugų teikėja perkančiajai organizacijai ir pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo sutartis pasirašiusiems gamintojų ir importuotojų organizacijoms turi pateikti pasiruošimo teikti paslaugas ataskaitą ir Techninės specifikacijos 17.2 punkte nurodytus dokumentus, įrodančius paslaugų teikėjos pasiruošimą teikti paslaugas pagal visus Techninės specifikacijos 6 skyriaus reikalavimus.
35. Techninės specifikacijos 6 skyriuje „Pasiruošimas paslaugų teikimui“ nustatyta, kad paslaugų teikėjas administratoriui ir Organizacijoms turi pateikti Ataskaitą PATO sutarties priede Nr. 9 nurodytoje formoje, pateikdamas joje duomenis apie atliktus privalomus pasiruošimo teikti paslaugas veiksmus, išdėstytus 6.9 punkte, pridėdamas jų įvykdymą pagrindžiančius ir (arba) įrodančius dokumentus. Kartu su Ataskaita paslaugų teikėjas privalo pateikti derinti savo užpildytus PATO sutarties priedų Nr. 2, 3 ir 4 patikslintus projektus (6.6 punktas). Ataskaitą ir kartu su ja pateikiamus užpildytus PATO sutarties priedų Nr. 2, 3 ir 4 patikslintus projektus administratorius ir Organizacijos derina vadovaudamiesi Techninės specifikacijos 13.9 punkte pateiktomis paslaugų teikėjo pasiūlymų derinimo nuostatomis (6.7 punktas). Paslaugų teikėjui administratoriaus ir (ar) Organizacijų sutikimu gali būti suteikiamas ne ilgesnis kaip 5 darbo dienų laikotarpis Ataskaitai papildyti, koreguoti, fiksuotiems neatitikimams ištaisyti ir PATO sutarties priedų Nr. 2, 3 ir 4 projektams tikslinti (6.8 punktas). Pasiruošimo termino metu paslaugų teikėjas privalo atlikti 6.9.1–6.9.13 punktuose nurodytus veiksmus, kurių rezultatai yra fiksuojami Ataskaitoje ir kartu su ja pateikiamuose užpildytuose PATO sutarties priedų Nr. 2, 3 ir 4 patikslintuose projektuose, be kitų (6.9 punktas): turėti ir (arba) įsigyti, paruošti naudoti, pateikti bei pastatyti atliekų turėtojams naudoti Techninės specifikacijos Priede Nr. 1 nurodytus papildomus pakuočių atliekų konteinerius laikinam (administratoriaus nurodytam terminui) ir (arba) nuolatiniam naudojimui savivaldybėje suderintose su administratoriumi vietose; ant visų administratoriaus nurodytų naudoti paslaugos teikimo pradžioje pakuočių atliekų konteinerių užklijuoti PATO sutarties priede Nr. 1 keliamiems reikalavimams atitinkančio turinio ir su Organizacijomis suderintos bei administratoriaus patvirtintos formos informacinius lipdukus, administratoriaus suderintus lipdukus su konteinerių identifikaciniais numeriais, pritvirtinti su Organizacijomis suderintose vietose ir jų suderinto tipo konteinerių žymeklius; visuose atliekų surinkimo automobiliuose įrengti konteinerių identifikavimo sistemos priemonės, suderinti su Organizacijomis bei administratoriumi konteinerių identifikavimo sistemoje galimų registruoti bei perduoti duomenų sudėtį, formatus ir jų mainų specifikacijas, suderinimo faktą įforminant raštiškai, ir šį dokumentą pateikti Organizacijoms bei administratoriui su pasiruošimo teikti paslaugas ataskaita; pateikti Organizacijoms bei administratoriui į jų naudojamas informacines sistemas duomenis apie pažymėtų ir identifikuotų pakuočių atliekų konteinerių buvimo / pastatymo / įrengimo vietas su jų adresais ir koordinatėmis, nurodant kiekvieno suderinto naudoti pakuočių atliekų konteinerio prieinamumą naudoti, naudojimo paskirtį, pastatymo / įrengimo tipą, medžiagą, talpą ir nuosavybę; ne vėliau kaip prieš 30 kalendorinių dienų iki pasiruošimo termino pabaigos parengti ir pateikti derinti administratoriui ir Organizacijoms pakuočių bei popieriaus atliekų surinkimo grafiką, kt.
36. Techninės specifikacijos 17.3 punkte įtvirtinta, kad kartu su Ataskaita paslaugų teikėjas privalo, be kita ko, pateikti: 17.3.1. užpildytus PATO sutarties priedų Nr. 2, 3 ir 4 patikslintus projektus; 17.3.2. Organizacijų suderinto ir administratoriaus patvirtinto pakuočių bei popieriaus atliekų surinkimo grafiko kopiją; 17.3.6. administratoriaus patvirtintų informacinių lipdukų, paslaugų teikėjo pranešimų ir suderintų konteinerių identifikacinių numerių pavyzdžių skaitmenines kopijas; 17.3.9. administratoriaus ir paslaugų teikėjo pasirašytus paruoštų naudoti ir aptarnauti pakuočių atliekų konteinerių sąrašus, paslaugų teikėjui būtinų įsigyti papildomų antžeminių konteinerių įsigijimo dokumentų (sąskaitų faktūrų) kopijas; 17.3.12. kitus PATO sutarties priede Nr. 9 nurodytoje ataskaitos formoje 2 reikalaujamus dokumentus, administratoriaus ir (ar) Organizacijų pareikalautą teikiamus duomenis patikslinančią informaciją.
37. Pagal Techninės specifikacijos 6.10 punktą ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo pasiruošimo teikti paslaugas ataskaitos suderinimo (įvertinus gautus ataskaitos papildymus, koregavimus, fiksuotų neatitikimų ištaisymus), patikslintų PATO sutarties priedų Nr. 2, 3 ir 4 pasirašymo ir paslaugų teikėjo įrašymo į tvarkytojų, turinčių teisę išrašyti pakuočių atliekų sutvarkymą įrodančius dokumentus, sąrašą dienos sutarčių šalys – perkančioji organizacija (kartu ir administratorius), Organizacijos ir paslaugų teikėjas – pasirašo perkančiosios organizacijos surašytą aktą apie tinkamą pasiruošimą teikti paslaugas nuo akte nurodytos paslaugų teikimo pradžios dienos. Visoms sutarčių šalims pasirašius šį aktą, laikoma, kad paslaugų teikimui pasiruošta tinkamai ir jų teikimas bei finansavimas pradėdami nuo akte nurodytos dienos.
38. Teismai nustatė, kad 2021 m. birželio 8 d. UAB „Ekonovus“ perkančiajai organizacijai bei Organizacijoms pateikė Ataskaitą, tačiau 2021 m. rugpjūčio 2 d. vykusio VšĮ Kauno regiono atliekų tvarkymo centro, Kėdainių rajono savivaldybės administracijos, Organizacijų bei UAB „Ekonovus“ atstovų susitikime ji nepatvirtinta konstatavus, kad paslaugų teikėja nėra tinkamai pasiruošusi pagal Pirkimo sutartyje nustatytus reikalavimus: 1) nesuderinti galutinai paslaugų teikimo pakuočių atliekų konteinerių aptarnavimo (ištuštinimo) grafikui, 2) neišdalyti individualioms valdoms ir juridiniams asmenims skirti pakuočių atliekų konteineriai, 3) konteineriai neparuošti tinkamai naudoti – nepritvirtintos identifikacinės RFID žymos, neužklijuoti suderinti informaciniai lipdukai ir lipdukai su konteinerių identifikaciniais numeriais, 4) bendrojo naudojimo konteineriai informacinėje sistemoje suvesti netinkamai.
39. 2021 m. rugpjūčio 19 d. raštu VšĮ Kauno regiono atliekų tvarkymo centras informavo UAB „Ekonovus“ apie Pirkimo sutarties nutraukimą dėl paslaugų teikėjos padaryto esminio pažeidimo, nustatyto Pirkimo sutarties 53.2 punkte bei PATO sutarčių 63.2 punktuose, toks nutraukimas įsigaliojo po 30 dienų nuo šio rašto pateikimo dienos. Tačiau atsižvelgdama į Techninės specifikacijos 6.8 punkto nuostatą, perkančioji organizacija suteikė paslaugų teikėjai 5 darbo dienų terminą pasiruošimo teikti paslaugas trūkumams ištaisyti ir tinkamai Ataskaitai pagal Pirkimo sutarties ir PATO sutarčių reikalavimus pateikti, kartu pateikiant derinti paslaugų teikėjos užpildytus PATO sutarčių Nr. 2, 3 ir 4 patikslintus priedus.
- 40. UAB „Ekonovus“ 2021 m. rugpjūčio 26 d. pateikė pakoreguotą Ataskaitą, šią 2021 m. rugpjūčio 27 d. susitikimo metu nutarta patvirtinti visa apimtimi, konstatavus, kad paslaugų teikėja per 2021 m. rugpjūčio 19 d. rašte nustatytą terminą galutinės Ataskaitos trūkumus ištaisė. Susitikimo protokole, be kita ko, nurodyta, kad: susitikimo metu buvo patikrinta ir nustatyta, jog per nustatytą terminą buvo išdalyti nurodyti sutartyje individualioms valdoms ir juridiniams asmenims skirti pakuočių atliekų konteineriai, kurie suvesti į Organizacijų ir administratoriaus naudojamą pakuočių atliekų tvarkymo informacinę sistemą, pateikiant sutartyje nurodytą informaciją; įvertinus visus paslaugų teikėjos pateiktus dokumentus ir duomenis, nustatyta, kad Ataskaita pateikta PATO sutarties priede Nr. 9 nurodytoje formoje, pateikiant duomenis apie atliktus privalomus pasiruošimo teikti paslaugas veiksmus, išdėstytus Techninės specifikacijos 6.9 punkte, pridėdant jų įvykdymą pagrindžiančius ir (arba)**

įrodančius dokumentus bei kartu pateikiant derinti paslaugų teikėjos užpildytus PATO sutarties priedų Nr. 2, 3 ir 4 patikslintus projektus. Susitikimo metu nutarta atšaukti sutarčių nutraukimą dėl paslaugų teikėjos esminio pažeidimo. Ataskaitą pasirašė visi susitikimo dalyviai, išskyrus VŠĮ „Žaliasis taškas“.

41. Aktas apie tinkamą ieškovės pasirošimą teikti paslaugas nebuvo pasirašytas, tačiau 2021 m. rugpjūčio 27 d. susitikimo protokole nurodyta, kad nutarta finansavimo pradžia laikyti Ataskaitos tvirtinimo datą (2021 m. rugpjūčio 27 d.), o atsakovė pripažino, kad buvo pereita į paslaugų teikimo etapą, kad paslaugas pagal Pirkimo sutartį ieškovė teikia nuo 2021 m. rugsėjo 1 d.
42. Po to, kai buvo patvirtinta Ataskaita, konstatavus, kad ieškovė atliko visus privalomus pasirošimo teikti paslaugas veiksmus, ir ieškovė pradėjo teikti paslaugas pagal Pirkimo sutartį, 2021 m. rugsėjo 21 d. atlikti paslaugų teikimo patikrinimai, nustatyta, kad: 1) UAB „Ekonomus“ nesuderino galutinio paslaugų teikimo grafiko; 2) konteineriai neparuošti tinkamai naudoti – neužklijuoti suderinti informaciniai lipdukai ir nepatvirtinti RFID žymekliai; 3) duomenys apie konteinerių aptarnavinimą informacinėje sistemoje ASMLIS suvedami rankiniu būdu yra klaidingi.
43. Atsakovė 2021 m. rugsėjo 30 d. raštu informavo UAB „Ekonomus“ apie Pirkimo sutarties nutraukimą dėl paslaugų teikėjos padaryto esminio pažeidimo, nurodė, kad Pirkimo sutarties nutraukimas įsigalios po 30 dienų nuo pranešimo pateikimo dienos. Atsakovė vadovavosi Pirkimo sutarties 52, 53.1, 53.2 punktais, Techninės specifikacijos 6.12 punktu.
44. Pirmiau nurodytose Pirkimo sutarties sąlygose nustatyta, kad perkančioji organizacija turi teisę vienašališkai nutraukti Pirkimo sutartį, apie tai raštu pranešusi paslaugų teikėjui prieš 30 kalendorinių dienų, jeigu paslaugų teikėjas padarė pažeidimą, kuris pagal šią pirkimo sutartį laikomas esminiu (52 punktas). Esminiais pažeidimais, padarytais ne dėl perkančiosios organizacijos kaltės, yra laikomi pasirošimo laikotarpiui keliamų sąlygų neįvykdymas ar jų netinkamas įvykdymas per nustatytą pasirošimo terminą (kai ne dėl perkančiosios organizacijos ir Organizacijų kaltės nepasirašomas aktas apie pasirošimą teikti paslaugas) (53.2 punktas), taip pat padarytų Pirkimo sutarties pažeidimų nepašalinimas per nustatytą terminą (53.1 punktas).
45. Techninės specifikacijos 6.12 punkte nustatyta, kad jei aktas, nurodytas 6.10 punkte, ne dėl perkančiosios organizacijos ar Organizacijų kaltės nepasirašomas, laikoma, kad paslaugų teikėjas nepasirėngęs tinkamai teikti paslaugų. Tokiu atveju paslaugų teikėjui nėra atlyginamos jo patirtos, susijusios su pasirošimu teikti paslaugas, išlaidos ir perkančioji organizacija įgyja teisę pasinaudoti Pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimu bei inicijuoti Pirkimo sutarties nutraukimą dėl paslaugų teikėjo padaryto esminio Pirkimo sutarties pažeidimo.
46. Sprendimą vienašališkai nutraukti Pirkimo sutartį atsakovė motyvavo tuo, kad: 1) paslaugų teikėja nesugebėjo suderinti Ataskaitos su visomis Organizacijomis, patikslinti PATO sutarčių priedai Nr. 2, 3 ir 4 taip pat nebuvo pasirašyti; 2) paslaugų teikėja faktiškai nėra tinkamai pasirengusi teikti paslaugas; 4) Ataskaita parengta skubotai ir paviršutiniškai, tik formaliai paslaugų teikėjai tvirtinant savo pasirengimo teikti paslaugas atitiktį; 5) dalis Ataskaitoje nurodytos informacijos yra arba netikra (neatitinka faktinės situacijos), arba nepagrįsta – ne ant visų konteinerių užklijuoti suderinti lipdukai, taip pat ne visi konteineriai yra su identifikacine RFID žyma; ne visi konteineriai paruošti naudoti ir aptarnauti; kartu su Ataskaita pateikti grafikai nebuvo suderinti su perkančiąja organizacija; paslaugų teikėja nepateikė informacijos apie savo įdiegtą konteinerių identifikavimo sistemą, jos veikimą, administravimą ir jos duomenų mainus su ASMLIS.
47. Perkančiajai organizacijai skirtame 2021 m. spalio 29 d. rašte Organizacijos patvirtino 2021 m. rugpjūčio 27 d. susitikime išreikštą poziciją dėl Ataskaitos patvirtinimo ir nurodė, kad vienintelė VŠĮ „Žaliasis taškas“ išreikšė abejones dėl Ataskaitos tvirtinimo, tačiau po nuodugnaus visų dokumentų įvertinimo ši organizacija taip pat sutinka patvirtinti Ataskaitą. Kartu su šiuo raštu pateikta VŠĮ „Žaliasis taškas“ elektroniniu 2021 m. spalio 28 d. parašu pasirašyta Ataskaita.
48. Pagal Pirkimo sutarties 24.3 punktą, perkančioji organizacija turi teisę vykdyti planinius ir neplanuotus kontrolinius atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų teikimo patikrinimus; patikrinimų metu nustatčius Pirkimo sutarties pažeidimus, skirti baudas, nustatytas Pirkimo sutarties 1 priede pateikiamos Techninės specifikacijos 16 skyriuje (Pirkimo sutarties 24.4 punktas). Techninės specifikacijos 16 skyriuje „Sankcijų sistema“ nustatyta, kad sankcijos taikomos už netinkamai teikiamas arba neteikiamas paslaugas (16.1 punktas); nuolatinius bei neplanuotus paslaugų teikimo patikrinimus turi teisę atlikti administratorius ir (ar) Organizacijos (16.2–16.3 punktai); paslaugų teikėjui administratorius ir Organizacijos gali skirti baudas už konkrečius sutartyse nurodytų reikalavimų pažeidimus (16.4–16.7 punktai).
49. Pagal Pirkimo sutarties 25.1 punktą paslaugų teikėjas įsipareigoja ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo Pirkimo sutarties sudarymo pasirašyti pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo (PATO) sutartis. Tokias trisias sutartis su atsakove, trečiaisiais asmenimis gamintojų bei importuotojų organizacijomis VŠĮ „Pakuočių tvarkymo organizacija“, VŠĮ „Žaliasis taškas“ ir VŠĮ „Gamtos ateitis“ ieškovė pasirašė 2021 m. sausio 6 d. PATO sutarčių 53 punkte taip pat nustatyta, kad administratorius ir Organizacijų sprendimu paslaugų teikėjui už netinkamai teikiamas arba neteikiamas paslaugas pirkimo dokumentuose ir PATO sutarčių priede Nr. 8 nurodytais atvejais gali būti taikomos nustatyto dydžio sankcijos. PATO sutarčių priede Nr. 8 nustatyti sankcijų už sutarčių pažeidimus atvejai ir dydžiai atitinka Techninės specifikacijos 16 skyriuje nurodytus sankcijų skyrimo atvejus ir dydžius.

Dėl viešųjų pirkimų sutarties vienašalio nutraukimo pagrindus ir tvarką reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo

50. Teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią ([CK 6.189 straipsnio](#) 1 dalis), todėl vienašalis sutarties nutraukimas galimas tik toje sutartyje ar įstatyme nustatytais atvejais ir tvarka.
51. Viešųjų pirkimų teisinius santykius reguliuoja Viešųjų pirkimų įstatymas (žr. VPI 1 straipsnio 2 dalį), kuris pagal kasacinio teismo praktiką pripažįstamas *lex specialis* (specialusis įstatymas) tiek Civilinio kodekso, tiek kitų teisės aktų atžvilgiu. VPI, kaip specialiojo įstatymo, aiškinimą ir taikymą lemia šio įstatymo tikslai ir juo reguliuojamų santykių pobūdis. Teismai, nagrinėdami tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų ginčus, *ex officio* (pagal pareigas) sprendžia dėl VPI taikymo. VPI siekiama tinkamos kokybės prekių ir paslaugų, reikalingų valstybės ir savivaldybių darbiai ir tinkamai veiklai, racionaliam valstybės biudžeto lėšų naudojimui užtikrinti, konkurencijai ir rinkos plėtrai skatinti, lygiateisiškumo, nediskriminavimo, skaidrumo principus įgyvendinančioms priemonėms garantuoti, atsižvelgiant į kovos su korupcija teisės aktų

tikslius ir uždavinius. Viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas susijęs su viešojo intereso apsauga, todėl VPI viešiesiems pirkimams nustatyti specialūs reikalavimai, o šio įstatymo nuostatos aiškinamos ir taikytinos taip, kad būtų apgintas viešasis interesas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 19 d. nutarties civilinėje byloje e3K-3-374-248/2018 41 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

52. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad VPI imperatyviosios normos tiekėją ir perkančiąją organizaciją saisto ir po sutarties sudarymo; vien viešojo pirkimo sutarties sudarymas nereiškia, kad sutarties šalių nesaisto imperatyviosios VPI normos; tokia išvada darytina atsižvelgiant į tai, kad VPI reguliuoja tam tikrus sutarties šalių teisinių santykių aspektus, kurie išeina už viešojo pirkimo procedūrų; nors pagal VPI, sudarius viešojo pirkimo sutartį, pirkimas pasibaigia, tačiau perkančiosios organizacijos ir tiekėjo viešojo pirkimo teisiniai santykiai nesibaigia; taigi tokiems (viešojo pirkimo sutarties vykdymo) santykiams taikytinas VPI, kiek jis juos reguliuoja (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-220-969/2020](#) 41 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
53. Atsižvelgiant į tai, kad viešųjų pirkimų teisiniai santykiai reguliuojami specialiojo įstatymo, kitų teisės aktų nuostatos turi būti taikomos subsidiariai VPI atžvilgiu. Pirmiausia reikia taikyti galiojančias VPI nuostatas, o visos kitos teisės normos taikytinomis atvejais, kai VPI nereguliuoja tam tikro klausimo arba VPI normose įtvirtintos blanketinės nuostatos (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 19 d. nutarties civilinėje byloje e3K-3-374-248/2018 42 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
54. Viešųjų pirkimų sutarties nutraukimą reglamentuoja VPI 90 straipsnio nuostatos. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyti atvejai, kada perkančioji organizacija *gali vienašališkai nutraukti* pirkimo sutartį, laikydamasi nurodyto straipsnio 2 dalyje įtvirtintų reikalavimų. Pagal VPI 90 straipsnio 3 dalį pirkimo sutartis *gali būti nutraukta* ir sutartyje nurodytais atvejais bei kitais negu šio straipsnio 1 dalyje nurodytais ir Civiliniame kodekse nustatytais atvejais ir tvarka. VPI 91 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta perkančiosios organizacijos pareiga tuo atveju, kai sutartis nutraukta dėl esminio jos pažeidimo, Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje skelbti informaciją apie pirkimo sutarties neįvykdžiusius ar netinkamai ją įvykdžiusius tiekėjus.
55. VPI *expressis verbis* (tiesiogiai) nereglamentuoja sutarties nutraukimo tvarkos, tik įpareigoja perkančiąją organizaciją nurodyti pirkimo sutarties sąlygas pirkimo dokumentuose (VPI 35 straipsnio 1 dalies 13 punktas), o sudarant pirkimo sutartį raštu – nurodyti sutarties nutraukimo atvejus ir tvarką (VPI 87 straipsnio 1 dalies 9 punktas). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, atsižvelgiant į VPI ir kitų teisės aktų santykį, į tai, kad VPI nuostatos nereglamentuoja sutarties nutraukimo tvarkos, galima daryti išvadą, jog pirkimo sutarties pagal VPI šalys gali savo nuožiūra susitarti dėl sutarties nutraukimo tvarkos ir yra ribojamos tik imperatyviųjų reikalavimų dėl sutarties nutraukimo, jeigu tokie yra įtvirtinti kituose teisės aktuose (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-145-684/2016 24 punktą).
56. Pagal bendrąsias sutarties nutraukimą reglamentuojančias Civilinio kodekso nuostatas galimybę vienašališkai (nesikreipiant į teismą) nutraukti sutartį įstatymo leidėjas suteikia esant šiems pagrindams: pirma, esant esminiam sutarties pažeidimui kitai šaliai jos neįvykdžius ar netinkamai ją įvykdžius, kuris identifikuojamas atsižvelgiant į [CK 6.217 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytus kriterijus; antra, neįvykdžius sutarties per papildomai nustatytą protingą terminą ([CK 6.209](#) straipsnis, [6.217](#) straipsnio 3 dalis); trečia, sutartyje šalių nustatytais atvejais, t. y. aptarus sutartyje konkrečius jos nutraukimo pagrindus ([CK 6.217 straipsnio](#) 5 dalis). Apie sutarties nutraukimą privaloma iš anksto pranešti kitai šaliai per sutartyje nustatytą terminą, o jeigu sutartyje toks terminas nenurodytas, – prieš trisdešimt dienų ([CK 6.218 straipsnio](#) 1 dalis).
57. Remiantis kasacinio teismo [CK 6.217 straipsnio](#) nuostatų išaiškinimais, kurie, atsižvelgiant į šios nutarties 54 punkte nurodytą teisinį reguliavimą bei į 51–53 ir 55 punktuose pateiktus išaiškinimus, aktualūs ir viešųjų pirkimų sutarčių nutraukimo atvejais, šalių susitarimas ([CK 6.217](#) straipsnio 5 dalis) dėl vienašalio sutarties nutraukimo pagrindų yra sutarties laisvės principo išraiška ([CK 6.156](#) straipsnis). Sutartis aptariamam teisiniu pagrindu gali būti vienašališkai nutraukta, kai tokios vienašališko sutarties nutraukimo sąlygos yra šalių iš anksto aptartos sutartyje ir faktinė padėtis, aplinkybės atitinka tokias sutartyje įvardytas sąlygas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 13 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-303-823/2021](#) 35 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
58. [CK 6.217 straipsnio](#) 5 dalies nuostatos suteikia šalims galimybę vienašališkai nutraukti sutartį ir tais atvejais, kai sutarties pažeidimas nėra esminis. Jeigu sutarties pažeidimas pagal sutarties nuostatas laikytinas esminiu, dėl kurio sutarties šalis turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį, teismas neturi pagrindo vertinti, ar padarytas pažeidimas galėjo būti pripažintas esminiu ir pagal [CK 6.217 straipsnio](#) 2 dalies nuostatos įtvirtintus kriterijus. Tačiau sutartyje nurodytas nutraukimo pagrindas yra sutarties sąlyga, todėl teismo vertinamas ir kontroliuojamas sutarties sąlygų teisėtumo ir sąžiningumo aspektais (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 3 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-114/2014](#), 2015 m. gruodžio 4 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-641-313/2015](#); 2018 m. spalio 26 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-386-378/2018 32 punktą).
59. Pagal kasacinio teismo išaiškinimus, sutarties nutraukimo, esant jos neįvykdymui, įskaitant netinkamą įvykdymą ir termino praleidimą, reglamentavimas Civiliniame kodekse įtvirtina tarptautinėje sutarčių teisėje pripažįstamo *favor contractus* (prioritetas sutarties vykdymui) principo taikymą nacionalinėje teisėje. Šis principas reiškia, kad šalys turi siekti išsaugoti sutartį, jeigu tai tik yra įmanoma, o sutarties nutraukimą naudoti tik kaip *ultima ratio* (krašutinė priemonė). Nukentėjusi šalis negali remtis [CK 6.217](#) straipsnio 2 dalies ir sutartyje nustatytais vienašalio nutraukimo pagrindais kaip pretekstu vienašališkai nutraukti sutartį. Nutraukimo pagrindai turi būti realūs, jų tikrumas įrodytas, ir jie turėtų reikšti, kad sutarties tolesnis galiojimas sukeltų nukentėjusiai šaliai sutarties sudarymo metu nenumatytus turinio ar asmeninio pobūdžio didelius praradimus (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 26 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-386-378/2018](#) 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
60. Vien tik formalus sutarties esminių nuostatų pažeidimas, jeigu neatsiranda neigiamų pasekmių (žalos) nukentėjusiai šaliai, paprastai leidžia daryti išvadą, kad esminio sutarties pažeidimo nebuvo, o nukentėjusios šalies rėmimasis tokia aplinkybe vienašališkai nutraukiant sutartį reiškia bandymą įrodyti tariamą ar apsimėstinį sutarties nutraukimo pagrindą. Vienašalis sutarties nutraukimas kaip nukentėjusios šalies interesų savigynos priemonė įstatymų leidėjo yra įtvirtintas ir laikomas adekvačia reakcija į sutartį pažeidusios šalies elgesį, pasireiškusį esminiu sutarties pažeidimu (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-312-1075/2018](#) 27 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2018 m. spalio 26 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-386-378/2018](#) 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Sutarties nutraukimas yra išimtinis sutarties šalių teisių gynimo būdas, todėl jo taikymui turi būti

konstatuotas pakankamas įstatyminis ir faktinis pagrindas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 13 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-303-823/2021 34 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

61. Net ir sutartį vienašališkai nutraukiant, kai tai joje nustatyta, paisant kontrahento teisėtų interesų, tokiu nutraukimu neturėtų būti padaroma neproporcingai didelė žala kontrahento teisėtiems interesams, lyginant su sutartį nutraukiančios šalies interesais (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#) 70 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
62. Kartu kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad nors viešasis interesas užtikrinti civilinių santykių stabilumą ir teisėtų lūkesčių apsaugą riboja sutarties šalies vienašalę iniciatyvą nutraukti sutartį, todėl nutraukiant sutartį turi būti atsižvelgiama ir į sutartį pažeidusios šalies interesus, taip užtikrinant šalių teisėtų interesų pusiausvyrą, šių veiksmų svarba kartu nesuteikia teismui teisės suabsoliutinti *favor contractus* principo reikšmės sutartiniuose santykiuose, taip paneigiant vienos iš sutarties šalių teisėtų interesų apsaugą. Sutartį pažeidusios šalies iniciatyva teismas gali patikrinti sutartyje nustatytų jos nutraukimo sąlygų ar sutarties nutraukimo teisėtumą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#) 71 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Vienašalis sutarties nutraukimas, laikantis šalių susitarime nustatytų sąlygų ir tvarkos, savaime negali būti pripažintas *favor contractus* principo pažeidimu. Tačiau, sprendžiamas, ar vienašalis sutarties nutraukimas, kaip vienašalis sandoris, yra teisėtas, teismas jį turi įvertinti ir pagal [CK 1.5, 1.6 ir 6.158](#) straipsnių nuostatas, kuriose įtvirtintos šalių pareigos elgtis sąžiningai, protingai ir teisingai tiek prievolės atsiradimo ir egzistavimo, tiek ir jos vykdymo ar pasibaigimo metu yra imperatyvaus pobūdžio (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-35-823/2021](#), 38 punktas; 2021 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-303-823/2021, 36 punktas).
63. Taigi, sprendžiamas dėl vienašalio sutarties nutraukimo teisėtumo, bylą nagrinėjantis teismas, visų pirma, turi įvertinti, ar sutartis buvo nutraukta laikantis joje nustatytos tvarkos. Tai turi būti daroma aiškinant šalių sudarytos sutarties sąlygas, nustatančias vienašalio sutarties nutraukimo pagrindus ir tvarką, pagal [CK 6.193–6.195](#) straipsniuose įtvirtintas sutarčių aiškinimo taisykles ir jas aiškinančią kasacinio teismo praktiką. Net ir tuo atveju, kai vienašalis sutarties nutraukimas formaliai atitinka sutarties sąlygas, turi būti įvertinta, ar sutartį vienašališkai nutraukusi šalis, naudodamasi jai suteikta sutarties nutraukimo teise, veikė pagal sąžiningumo principo reikalavimus. Sąžiningumas versle reiškia laikymąsi tiek bendrųjų elgesio standartų, taikomų bet kuriam žmogui, tiek specifinių elgesio standartų, susiklosčiusių tam tikroje verslo srityje (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-572/2008](#); 2021 m. gruodžio 13 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-303-823/2021 38 punktą).
64. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad tuo atveju, jei viešojo pirkimo būdu sudarytoje sutartyje aiškiai apibrėžtas esminis sutarties pažeidimas, sudarantis pagrindą perkančiajai organizacijai vienašališkai nutraukti sutartį, ir perkančioji organizacija nustato tokio esminio sutarties pažeidimo sąlygas, prioritetas *favor contractus* principui negali būti teikiamas ir perkančiajai organizacijai kyla pareiga nutraukti sutartį (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#) 79 punktą). Tokia pozicija koreliuoja su kasacinio teismo išaiškinimais, kad iš anksto nustatytas viešojo pirkimo sutarties nutraukimo pagrindas iš esmės patenka (gali patekti) į VPĮ 89 straipsnio reguliavimo sritį (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-162-378/2022](#) 48 punktą ir jame nurodytą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką); be to, viešojo pirkimo sutarties pakeitimas vertintinas ne tik pagal VPĮ 89 straipsnio nuostatas, bet ir viešųjų pirkimų principų kontekste, todėl neatmetinas situacijos, kai šalys *de facto* (faktiškai) nesusitaria dėl teisių ir pareigų pakeitimo, t. y. formaliai nesudaro sandorio, bet tai *per se* (savaime) nereiškia, kad jų bendri veiksmai *de jure* (teisiskai) nereiškia viešųjų pirkimų principų pažeidimo ir negalės būti prilyginti viešojo pirkimo sutarties pakeitimui; tokia situacija gali susiklostyti net ir esant vienašaliams kontrahento veiksams (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-39-378/2020](#) 96, 98 punktus).
65. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad jeigu nukentėjusioji šalis toleruoja sutarties pažeidimą ilgą laiką, leidžia toliau vykdyti sutartį ir priima iš jos gaunamą naudą, negalima daryti išvados, kad ji negauna to, ką tikėjosi gauti sudarydama sutartį. Todėl tuo atveju, kai įvyksta sutarties pažeidimas, kuris pagal šalių susitarimą laikomas esminiu, nukentėjusioji šalis, laikydamasi [CK 6.218 straipsnio](#) 1 dalyje arba sutartyje įtvirtinto termino iš anksto pranešti apie sutarties nutraukimą, privalo kuo operatyviau pasinaudoti šia teise. Tokiu atveju sutartį pažeidusi šalis negalės turėti lūkesčio, kad jos pažeidimas nėra reikšmingas. Panaši idėja yra įtvirtinta [CK 6.218 straipsnio](#) 2 dalyje. Ši [CK](#) taisyklė yra parengta 1994 m. Tarptautinės privatinės teisės instituto parengtų UNIDROIT komercinių sutarčių principų 7.3.2 straipsnio 2 dalies pagrindu. Analogiška taisyklė įtvirtinta ir Europos sutarčių teisės principų 9:303 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad nukentėjusioji šalis praranda teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu ji per protingą terminą nuo sužinojimo apie sutarties pažeidimą nepraneša kitai šaliai apie sutarties nutraukimą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 27 nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-72-916/2019](#) 28 punktą).
66. Apibendrinama aptartą teisinį reglamentavimą bei kasacinio teismo praktiką, atsižvelgdama į VPĮ ir kitų teisės aktų santykį, į tai, kad VPĮ nuostatos nereglementuoja sutarties nutraukimo tvarkos, teisėjų kolegija konstatuoja, jog nurodyti kasacinio teismo išaiškinimai aktualūs bei turi būti taikomi ir viešųjų pirkimų sutarčių nutraukimo atvejais, kai viešojo pirkimo sutartis nutraukiama joje ar Civiliniame kodekse nustatytais pagrindais ir tvarka (VPĮ 90 straipsnio 3 dalis).

Dėl sutarties nutraukimą dėl esminio jos pažeidimo, nutraukimo tvarką reguliuojančių Pirkimo sutarties sąlygų aiškinimo ir pagrindo nutraukti šią sutartį

67. Nagrinėjamos bylos atveju atsakovė – perkančioji organizacija vienašališkai nutraukė 2021 m. sausio 6 d. su UAB „Ekonomus“ sudarytą Pirkimo sutartį dėl komunalinių atliekų sraute susidarančių pakuočių bei popieriaus atliekų rūšiuojamojo surinkimo ir jų vežimo paslaugų teikimo Kėdainių rajono savivaldybės teritorijoje, motyvuodama tuo, kad paslaugų teikėja padarė pažeidimą, kuris pagal sutarties sąlygas laikytinas esminiu. Vienašališkai nutraukdama Pirkimo sutartį atsakovė vadovavosi Pirkimo sutarties 52, 53.1, 53.2 punktais, Techninės specifikacijos 6.12 punktu.
68. Šią bylą nagrinėję teismai padarė skirtingas išvadas dėl Pirkimo sutarties nutraukimo teisėtumo. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad nors ieškovė per Pirkimo sutartyje nustatytą terminą (iki 2021 m. liepos 11 d.) neįvykdė visų pasiruošimo teikti paslaugas laikotarpiu keliamų sąlygų ir tai atitinka vieną iš Pirkimo sutartyje (53.2 punkte) nustatytų sutarties nutraukimo pagrindų, atsakovės veiksmai Pirkimo

sutarties vykdymo procese, teismo vertinimu, sukūrė ieškovei lūkestį, kad yra tinkamai pasirengta vykdyti Pirkimo sutartį. Teismas taip pat taikė *favor contractus* principą, atsižvelgė į tai, kad ieškovė nuo 2021 m. sausio 11 d. iki šiol laiku ir kokybiškai teikia paslaugas.

69. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs bylos duomenis, pritarė išvadai, kad iki 2021 m. liepos 11 d. ieškovė tinkamai nepasiruošė, skundžiamoje nutartyje pažymėjo, jog pagrindinė priežastis, kuri sutrukdė per 6 mėnesius pasiruošti teikti paslaugas pagal Pirkimo sutartį, yra tai, kad ieškovė neįsigijo ir neparuošė naudoti visų būtinų konteinerių. Tačiau apeliacinės instancijos teismas laikė, kad šiuo atveju nėra pagrindo teikti prioritetą *favor contractus* principui, ir vertino, jog Pirkimo sutartis nutraukta teisėtai, nes ieškovė faktiškai tinkamai nepasiruošė teikti paslaugų (neįvykdė sutartinio įsipareigojimo) ir po 2021 m. rugpjūčio 27 d. susitikimo, kurio metu buvo patvirtinta Ataskaita. Atlikti patikrinimai patvirtino, kad pažeidimai neištaisyti. Ir nors atsakovė kurį laiką toleravo ieškovės veiksmus bei nepagrįstai Pirkimo sutarties nenutraukė iš karto (pirmą kartą konstatavusi trūkumus), teismo vertinimu, tai negalėjo suformuoti ieškovei lūkesčio, jog nebus taikomas privalomas nutraukimo pagrindas – esminis sutarties pažeidimas, įtvirtintas viešojo pirkimo sutartyje.
70. Ieškovė kasaciniame skunde argumentuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, netinkamai taikydamas sutarčių aiškinimo taisykles, neteisingai nustatė Pirkimo sutartyje įtvirtinto pasiruošimo teikti paslaugas etapo reikšmę, nepagrįstai paneigė sutartyje įtvirtintą jos vykdymo tvarką, antrojo (paslaugų teikimo) etapo metu pritaikęs išskirtinai tik pirmojo (pasirengimo teikti paslaugas) etapo metu galimą taikyti sutarties nutraukimo pagrindą.
71. Teisėjų kolegija nurodo, kad pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką teismai, sprenddami su sutarčių vykdymu susijusius ginčus, turi nustatyti tikrąjį sutarties turinį, išaiškinti, kokias dalyvių tarpusavio teises ir pareigas sutartis sukūrė jos šalims. Sutarties turinys – fakto klausimas, todėl bylą nagrinėjusių teismų išvados dėl sutarties turinio nustatymo kasacine tvarka gali būti peržiūrimos tik sutarčių aiškinimo taisyklių tinkamo aiškinimo ir taikymo aspektu (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#) 73 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad pirkimo sąlygų, įskaitant viešojo pirkimo sutarties projekto nuostatas, taip pat viešojo pirkimo sąlygų paaikškinimus, analizė – nėra fakto klausimas, taigi galimas spręsti kasaciniame procese (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 21 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-384-916/2019 69 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
72. Aiškinant sutartį, be kita ko, turi būti atsižvelgiama į sutarties rūšį, tokiai sutarčiai taikytiną teisinį reguliavimą ir įpareigojimą pagal sutartį atlikti ne tik tai, kas sutartyje tiesiogiai nustatyta, bet ir visa tai, ką lemia sutarties esmė ir įstatymai ([CK](#) 6.189 straipsnio 1 dalis) (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-205-611/2021](#), 44 punktas).
73. Kasacinio teismo praktikoje sutarčių aiškinimo klausimu yra nurodyta, kad kai kyla šalių ginčas dėl konkrečios sutarties turinio, jos sąlygų, sutartis turi būti aiškinama nustatant tikruosius sutarties dalyvių ketinimus, atsižvelgiant į sutarties sąlygų tarpusavio ryšį, sutarties esmę, tikslą, jos sudarymo aplinkybes, į šalių derybas dėl sutarties sudarymo, šalių elgesį po sutarties sudarymo ir kitas konkrečiu atveju reikšmingas aplinkybes. Sutarties sąlygos turi būti aiškinamos taip, kad aiškinimo rezultatas nereikštų nesąžiningumo vienos iš šalių atžvilgiu. Aiškinant sutartį, būtina vadovautis ir [CK](#) 1.5 straipsnyje įtvirtintais bendraisiais teisės principais (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-130-695/2018](#) 21 punktą; 2019 m. balandžio 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-109-611/2019 30 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2020 m. balandžio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-100-823/2020](#) 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
74. Sprendami dėl ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, *inter alia*, dėl sutarties vykdymo, teismai turi vertinti ne tik ginčo sutarties nuostatas, bet ir, atsižvelgdami į aplinkybę, jog ginčo sutartis buvo sudaryta viešojo pirkimo būdu, sutarties turinys turi būti nustatomas ir tiriant bei vertinant paskelbto viešojo pirkimo konkurso sąlygas, taip pat ir konkurso laimėtojo pasiūlymą, šalių elgesį vykdant sutartį ir pan. (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-220-969/2020](#) 46 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
75. Teisėjų kolegija pažymi, kad šią bylą nagrinėję teismai, įvertinę aplinkybes, susijusias su Pirkimo sutarties vykdymu iki 2021 m. liepos 11 d., pagrįstai padarė analogišką išvadą, kad ieškovė iki nustatyto termino pabaigos tinkamai neįvykdė pasiruošimo teikti paslaugas laikotarpiu keliamų įsipareigojimų. Pagrindinė priežastis, kuri sutrukdė per 6 mėnesius pasiruošti teikti paslaugas pagal Pirkimo sutartį, kaip nurodė apeliacinės instancijos teismas, tai, kad ieškovė neįsigijo ir neparuošė naudoti visų būtinų konteinerių. Pirmosios instancijos teismas, teisėjų kolegijos vertinimu, teisingai konstatavo, kad nustatytas pažeidimas (tinkamas nepasiruošimas teikti paslaugas) atitiko vieną iš Pirkimo sutartyje (53.2 punkte) nustatytų sutarties nutraukimo pagrindų.
76. Apeliacinės instancijos teismas taip pat pagrįstai nurodė, kad, pirmą kartą vienašališkai nutraukdamą Pirkimo sutartį dėl esminio jos pažeidimo, atsakovė neturėjo pareigos skirti papildomo termino pasiruošimo teikti paslaugas trūkumams pašalinti ir privalejo sutartį nutraukti iš karto. Teisėjų kolegija pažymi, kad pasiruošimo teikti paslaugas terminas jau buvo suėjęs ir pagal Pirkimo sutartį jis nepratęsiamas. Tačiau Pirkimo sutartis šiuo pagrindu perkančiosios organizacijos nebuvo nutraukta. Priešingai – 2021 m. rugpjūčio 2 d. konstatavus, kad ieškovė nėra tinkamai pasiruošusi teikti paslaugas pagal Pirkimo sutartyje nustatytus reikalavimus, atsakovė, praėjus beveik pusantro mėnesio nuo pasiruošimo teikti paslaugas termino pasibaigimo, 2021 m. rugpjūčio 19 d. raštu nustatė ieškovei terminą pasiruošimo trūkumams ištaisyti, o 2021 m. rugpjūčio 27 d. pripažino, kad jie ištaisyti, patvirtino galutinę Ataskaitą, atšaukė sutarčių nutraukimą dėl esminio pažeidimo. Ieškovė, būdama tokio pasiruošimo lygio, koks buvo Ataskaitos tvirtinimo metu, pradėjo teikti paslaugas pagal Pirkimo sutartį, buvo pradėtas teikti finansavimas už paslaugas pagal vykdomą Pirkimo sutartį. Sprendimą pakartotinai nutraukti Pirkimo sutartį atsakovė priėmė tik 2021 m. rugsėjo 30 d. – praėjus beveik trims mėnesiams nuo paslaugos teikėjui nustatyto termino pasiruošimo teikti paslaugas pasibaigimo (2021 m. liepos 11 d.).
77. **Minėta (nutarties 71–74 punktai), kad sutarties sąlygos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšį, sutarties rūšį, esmę ir tikslą bei jos sudarymo aplinkybes, šalių elgesį po sutarties sudarymo ir kitas konkrečiu atveju reikšmingas aplinkybes, sutartys turi būti aiškinamos sąžiningai.**
78. Pirkimo sutarties sąlygose aiškiai išskiriami du šalių sutartinių įsipareigojimų vykdymo etapai – pasiruošimas teikti paslaugas ir paslaugų teikimas.
79. Paslaugų teikėjas pasiruošti teikti paslaugas privalejo per 6 mėnesių laikotarpį nuo Pirkimo sutarties įsigaliojimo dienos ir šis terminas negalėjo

būti pratęstas, paslaugų teikėjo tinkamo pasirengimo teikti paslaugas faktas turėjo būti fiksuojamas perkančiosios organizacijos ir Organizacijų patvirtintoje (suderintoje) paslaugų teikėjo pateiktoje pasiruošimo teikti paslaugas Ataskaitoje (Pirkimo sutarties 20, 22 punktai). Ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo pasiruošimo teikti paslaugas Ataskaitos suderinimo sutarties šalys turėjo pasirašyti perkančiosios organizacijos surašytą aktą apie tinkamą pasiruošimą teikti paslaugas nuo akte nurodytos paslaugų teikimo pradžios dienos. Visoms sutarčių šalims pasirašius šį aktą laikoma, kad paslaugų teikimui pasiruosta tinkamai ir jų teikimas bei finansavimas pradedami nuo akte nurodytos dienos (Techninės specifikacijos 6.10 punktas).

80. Pagal Pirkimo sutarties 9, 21, 25.2 punktus paslaugų teikėjas turi pareigą pradėti teikti paslaugas pasibaigus pasiruošimo teikti paslaugas terminui.
81. Nurodytos pirkimo dokumentų nuostatos, specifinėje veiklos srityje sudarytos Pirkimo sutarties tikslas ir visų šiuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančių subjektų elgesys patvirtina šalių valią dėl paslaugų teikimo tik po to, kai bus tinkamai pasiruosta, tinkamo pasiruošimo faktas bus patvirtintas paslaugos teikėjo parengta ir su kitomis sutarčių šalimis suderinta Ataskaita bei perkančiosios organizacijos parengtu bei visų šalių pasirašytu aktu.
82. Byloje teismai nustatė, kad pasiruošimo teikti paslaugas Ataskaita patvirtinta 2021 m. rugpjūčio 27 d. ir ši data yra laikoma vykdomos paslaugų sutarties finansavimo pradžia, paslaugos faktiškai pradėtos teikti pagal Pirkimo sutarties reikalavimus 2021 m. rugsėjo 1 d.
83. Su Pirkimo sutartyje šalių išskirtu sutartinių įsipareigojimų vykdymo etapu – pasiruošimu teikti paslaugas – visiškai koreliuoja Pirkimo sutarties 53.2 punkte aptartas esminis sutarties pažeidimas, kaip pagrindas perkančiajai organizacijai vienašališkai nutraukti Pirkimo sutartį, kai neįvykdomos ar netinkamai įvykdomos pasiruošimo laikotarpiui keliamos sąlygos būtent *per pasiruošimo teikti paslaugas terminą*.
84. Kitos Pirkimo sutarties ir kitų pirkimo dokumentų nuostatos taip pat patvirtina, kad, pasibaigus pasiruošimo teikti paslaugas etapui ir pradėjus teikti paslaugas, perkančioji organizacija neturi teisės nutraukti Pirkimo sutartį remdamasi netinkamo pasiruošimo teikti paslaugas faktu. Tolesnio Pirkimo sutarties vykdymo metu perkančioji organizacija ir Organizacijos turi teisę reikalauti iš paslaugų teikėjo teikti paslaugas laiku ir tinkamai pagal teisės aktų ir pirkimo dokumentų reikalavimus (Pirkimo sutarties 24.1 punktas), atlikti planinius ir neplanuotus kontrolinius atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų teikimo patikrinimus (Pirkimo sutarties 24.3, 24.4 punktai, Techninės specifikacijos 16.2, 16.3 punktai, PATO sutarčių priedo Nr. 8 2 punktas), jų metu nustatčius Pirkimo sutarties pažeidimus skirti paslaugų teikėjui baudas už netinkamai teikiamas arba neteikiamas paslaugas (Techninės specifikacijos 16.1, 16.4, 16.6, 16.7 punktai, PATO sutarčių priedo Nr. 8 4, 6, 7 punktai). Be kita ko, baudos paslaugos teikėjui nustatytos taip pat už pakuočių atliekų konteinerių priežiūros reikalavimų nesilaikymą: už nepritvirtintus informacinius lipdukus, konteinerių identifikacinius numerius bei žymeklius (Techninės specifikacijos 16.6.6 punktas), už pažeidimus, susijusius su pakuočių ir popieriaus atliekų surinkimo grafikais (16.6.11 punktas), už automatinio duomenų perdavimo ir konteinerių identifikavimo sistemos neveikimą (16.7.6 punktas), už neteisingą ataskaitinių duomenų pateikimą (16.7.7 punktas) (atitinkami PATO sutarčių priedo Nr. 8 punktai) ir kt., nes atliekų tvarkymas yra tęstinis procesas, kurio metu gali atsirasti konteinerių ir jų ženklavimo pažeidimų, identifikavimo sistemos sutrikimų ir kt., nors visus šiuos reikalavimus konteineriams ir jų priežiūrai paslaugos teikėjas turi atitikti jau pasiruošimo teikti paslaugas etape (žr. Techninės specifikacijos 6.9.4, 6.9.6, 6.9.9 punktus).
85. Taigi, net ir tinkamai pasiruošus teikti paslaugas, paslaugų teikimas gali neatitikti reikalavimų, kurie paslaugų teikėjui keliami jau pasiruošimo teikti paslaugas etapo pabaigoje. Tačiau tai nereiškia, kad paslaugų teikimo etape nustatyti sutarties pažeidimai gali būti pagrindas nutraukti sutartį remiantis tuo, kad teikti paslaugas pasiruosta netinkamai. Todėl pagrįsta Pirkimo sutartį aiškinti taip, kad paslaugų teikimo etape padaryti sutarties pažeidimai laikomi esminiais ir sudaro pagrindą perkančiajai organizacijai vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu tokie pažeidimai nepašalinami per nustatytą terminą (Pirkimo sutarties 53.1 punktas), o Pirkimo sutarties 53.2 punkte nustatytas sutarties vienašalio nutraukimo pagrindas tokiais atvejais negali būti taikomas. Kitoks Pirkimo sutarties ir kitų pirkimo dokumentų aiškinimas paneigtų pasiruošimo teikti paslaugas etapo tikslus ir prasmę, pirkimo dokumentuose nustatytų sankcijų (baudų) už konkrečius paslaugų teikimo etape padarytus sutarties pažeidimus taikymo paskirtį, taip pat nebūtų sąžiningas paslaugų teikėjo atžvilgiu.
86. Pasiruošimas teikti paslaugas nėra paslaugų pagal Pirkimo sutartį teikimo sudėtinė dalis, šio etapo tikslas yra sudaryti sąlygas paslaugas teikti tinkamai. Todėl paslaugų teikėjui *de facto* pradėjus teikti paslaugas pagal sutartį, sankcijų už netinkamą pasiruošimą teikti paslaugas taikymas būtų neproporcinga priemonė, kai paslaugos jau yra teikiamos.
87. Atsakovė 2021 m. rugsėjo 30 d. vienašališkai nutraukė Pirkimo sutartį, motyvuodama tokį sprendimą tuo, kad paslaugų teikėja nėra tinkamai pasirengusi teikti paslaugų (žr. šios nutarties 46 punktą), o šį faktą patvirtina po 2021 m. rugsėjo 1 d. atlikti patikrinimai. Tačiau tolesnio sutartinių įsipareigojimų vykdymo etape perkančioji organizacija neturėjo pagrindo vienašališkai nutraukti sutartį dėl pasiruošimo teikti paslaugas per nustatytą terminą metu neįvykdytų reikalavimų (Pirkimo sutarties 53.2 punktas). Dėl paslaugų teikimo etape, atlikus kontrolinius patikrinimus, nustatytų pažeidimų sutartis galėjo būti vienašališkai nutraukta Pirkimo sutarties 53.1 punkto pagrindu tik paslaugų teikėjai nepašalinus padarytų pažeidimų per nustatytą terminą.
88. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytas Pirkimo sutarties, Techninės specifikacijos ir PATO sutarčių sąlygas ir byloje nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai, sprenddamas dėl atsakovės teisės vienašališkai nutraukti Pirkimo sutartį dėl ieškovės padaryto esminio pažeidimo – pasiruošimo laikotarpiui keliamų sąlygų netinkamo įvykdymo per pasiruošimo terminą, vertino faktines aplinkybes, susiklosčiusias po to, kai pasiruošimas pripažintas tinkamu ir pradėtos teikti paslaugos pagal Pirkimo sutartį. Pasibaigus pasiruošimo teikti paslaugas terminui ir perėjus į tolesnį sutartinių įsipareigojimų pagal Pirkimo sutartį vykdymo etapą, kaip teisingai kasaciniame skunde nurodo ieškovė, sutarties nutraukimo pagrindas, kuris pagal šalių sudarytos Pirkimo sutarties 53.2 punkto esmę gali būti taikomas tik ankstesniame – pasiruošimo teikti paslaugas – etape, negali būti taikomas po to, kai paslaugos pagal Pirkimo sutartį pradėtos teikti.
89. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ne tik tiekėjams, bet ir perkančiosioms organizacijoms keliami profesionalumo reikalavimai (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 18 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-178-469/2021](#) 33 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Perkančiosios organizacijos privalo objektyviai ir kruopščiai vykdyti viešojo pirkimo procedūras, užtikrinti viešųjų pirkimų principų laikymąsi ir tikslo pasiekimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 11 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-656/2013](#)). Už VPĮ tinkamą vykdymą ir pasiektus rezultatus pirmiausia atsakinga būtent perkančioji organizacija. Jei ši nevykdo iš VPĮ kylančių pareigų ar jas vykdo netinkamai, būtent jai turi tekti neigiami padariniai (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 8 d. nutartį civilinėje

byloje [Nr. 3K-3-320/2011](#); 2021 m. sausio 18 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-178-469/2021](#) 32 punktą).

90. Atsakovė, kaip perkančioji organizacija, privalėjo atsakingai patikrinti ieškovės pasiruošimo teikti paslaugas atitiktį Pirkimo sutartyje, Techninėje specifikacijoje nustatytiems pasiruošimo laikotarpiui keliamiems reikalavimams ir, nustačiusi netinkamo pasiruošimo faktą, nutraukti Pirkimo sutartį joje nustatytais pagrindais ir tvarka, dėl kurių šalys buvo sutarusios. Perkančioji organizacija, nenutraukusi Pirkimo sutarties po to, kai pasibaigė pasiruošimo teikti paslaugas terminas ir paslaugos teikėja per jį tinkamai nepasiruošė teikti paslaugų, 2021 m. rugpjūčio 27 d. patvirtinusi, kad paslaugų teikėja tinkamai pasiruošė teikti paslaugas, šalims perėjus į tolesnį sutartinių įsipareigojimų vykdymo etapą, nebegali remtis ankstesniam etapui taikytinu vienašaliu sutarties nutraukimo pagrindu. Kaip teisingai konstatavo pirmosios instancijos teismas, pritardama Ataskaitai ir ją pasirašydama atsakovė prisiėmė riziką, kad Ataskaitoje pateikti duomenys galbūt nevisiškai atitiko faktinę situaciją ir (ar) buvo netikslūs, neišsamūs.
91. Taigi nagrinėjamos bylos atveju atsakovė nesilaikė Pirkimo sutartyje nustatytos jos nutraukimo tvarkos, pritaikė sutarties nutraukimo pagrindą, kuris pagal Pirkimo sutarties sąlygas ir bylos aplinkybes nebegalėjo būti taikomas. Atsakovė toleravo ieškovės netinkamą pasiruošimą teikti paslaugas per sutartyje nustatytą pasiruošimo terminą, vėliau pasiruošimą pripažino tinkamu, patvirtino Ataskaitą, ją patvirtino ir visos atliekų tvarkymo sistemoje dalyvaujančios Organizacijos. VŠĮ „Žaliasis taškas“ teikė su Ataskaita susijusius paklausimus tik dėl jai kilusių neaiškumų, tačiau neteikė pastabų dėl Ataskaitoje nurodytų duomenų esmės. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad prieštaravimų dėl Ataskaitos tvirtinimo per Techninės specifikacijos 13.9 punkte nustatytą terminą nebuvo pareikšta, todėl, patvirtinusios Ataskaitą, šalys perėjo į tolesnį sutartinių įsipareigojimų vykdymo etapą. Pagal Techninės specifikacijos 13.9 punktą, paslaugų teikėjo teikiamus pasiūlymus dėl paslaugų teikimo ir duomenų suderinimo administratorius ir Organizacijos derina per 10 darbo dienų nuo jų gavimo dienos, per nurodytą terminą nepateikus atsakymų apie paslaugų teikėjo pasiūlymų suderinimą arba būtiną pateiktos informacijos koregavimą ir (ar) fiksuotų neatitikimų ištaisymą, laikoma, kad paslaugų teikėjo pasiūlymai tampa suderinti.
92. Nors atsakovė akcentuoja, kad nebuvo pasirašytas aktas apie pasiruošimą teikti paslaugas, teisėjų kolegijos vertinimu, vien šio akto nepasirašymas nesuponuoja, kad pareiškimo apie vienašalį Pirkimo sutarties nutraukimą metu atsakovė turėjo teisę sutarties nutraukimą grįsti pasiruošimo laikotarpiui keliamų sąlygų netinkamo įvykdymo per pasiruošimo terminą pagrindu ir kad buvo laikytasi sutarties nutraukimo tvarkos.
93. Kaip pagrįstai kasaciniame skunde nurodė ieškovė, pagal Techninės specifikacijos 6.10 punktą aktą, įrodantį tinkamą ieškovės pasiruošimą teikti paslaugas, po to, kai buvo patvirtinta Ataskaita ir per nustatytą terminą nebuvo pareikšta pastabų, privalėjo parengti pati atsakovė. Patvirtinusi ieškovės pasiruošimą teikti paslaugas, atsakovė sutartinės prievolės parengti ir pateikti ieškovei Pirkimo sutartyje nustatytą aktą neįvykdė. Pagal Techninės specifikacijos 6.12 punktą paslaugų teikėjas laikomas nepasirengusiu tinkamai teikti paslaugų tik tuo atveju, jei aktas, nurodytas 6.10 punkte, nepasirašomas ne dėl perkančiosios organizacijos ar Organizacijų kaltės. Paslaugų teikėjo esminiu Pirkimo sutarties pažeidimu laikomas pasiruošimo laikotarpiui keliamų sąlygų neįvykdymas ar jų netinkamas įvykdymas per nustatytą terminą taip pat tik tuomet, kai ne dėl perkančiosios organizacijos ir Organizacijų kaltės nepasirašomas aktas apie pasiruošimą teikti paslaugas (Pirkimo sutarties 53.2 punktas).
94. Teisėjų kolegija taip pat konstatuoja, kad pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes yra ir kitas savarankiškas pagrindas, be jau aptarto, pripažinti vienašalį Pirkimo sutarties nutraukimą neteisėtu.
95. Kaip nurodyta nutarties 60–65 punktuose pateiktuose kasacinio teismo išaiškinimuose, sutarties (įskaitant ir viešojo pirkimo sutarties) vienašaliu nutraukimo pagrindai turi būti ne formalūs, bet realūs, jų tikrumas turi būti įrodytas, jie turi sukelti neigiamų pasekmių (žalos) nukentėjusiai šaliai. Jeigu nukentėjusi šalis toleruoja sutarties pažeidimą ilgą laiką, leidžia toliau vykdyti sutartį ir priima iš jos gaunamą naudą, negalima daryti išvados, kad ji negauna to, ką tikėjosi gauti sudarydama sutartį. Todėl tuo atveju, kai įvyksta sutarties pažeidimas, kuris pagal šalių susitarimą laikomas esminiu, nukentėjusi šalis privalo kuo operatyviau pasinaudoti sutarties nutraukimo teise. Nukentėjusi šalis praranda teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu ji per protingą terminą nuo sužinojimo apie sutarties pažeidimą nepraneša kitai šaliai apie sutarties nutraukimą. Tai reiškia, kad nukentėjusios šalies reakcija į sutartį pažeidusios šalies elgesį, pasireiškusį esminiu sutarties pažeidimu, turi įvykti laiku ir būti adekvati. Šalys turi pareigą elgtis sąžiningai, protingai ir teisingai tiek prievolės atsiradimo ir egzistavimo, tiek ir jos vykdymo ar pasibaigimo metu.
96. Atsakovė teigia, kad jai kilo pareiga nutraukti viešojo pirkimo būdu sudarytą sutartį nustačius esminį šios sutarties pažeidimą remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#) (78 punktas) pateiktais išaiškinimais. Tačiau nagrinėjamo atveju nėra pagrindo remtis kasacinio teismo pateiktu išaiškinimu atsakovės nurodomoje byloje, nes anksčiau išnagrinėtos ir nagrinėjamos bylų faktinės aplinkybės yra skirtingos. Civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#) teisėjų kolegija konstatavo, kad atsakovė, nustačiusi esminį sutarties pažeidimą, turėjo pareigą nutraukti viešojo pirkimo sutartį ir neturėjo teisinio pagrindo ginčo teisiniuose santykiuose su ieškove prioritetą teikti bendradarbiavimo pareigai. Anksčiau išnagrinėtoje byloje nebuvo nustatytos aplinkybės, kurios konstatuotos nagrinėjamoje byloje, kad perkančioji organizacija, nustačiusi esminį sutarties pažeidimą, ilgą laikotarpį toleravo kitos šalies sutartį pažeidžiantį elgesį, nustatė terminą sutarties pažeidimams pašalinti, paslaugos teikėjai pateikęs papildomus duomenis, pripažino sutarties etapo vykdymą tinkamu ir dėl to atšaukė savo sprendimą nutraukti sutartį ir po palyginti ilgo laikotarpio vėl nutraukė sutartį dėl esminio jos pažeidimo tuo pačiu pagrindu, nors paslaugos pagal Pirkimo sutartį jau buvo pradėtos teikti.
97. Sutiktina su apeliacinės instancijos teismo argumentu, jog pripažindamas Pirkimo sutarties vienašalį nutraukimą neteisėtu pirmosios instancijos teismas nepagrįstai vadovavosi dar ir *favor contractus* principu, įpareigojančiu šalį siekti išsaugoti sutartį, jeigu tai tik įmanoma. Kadangi Pirkimo sutarties 53.2 punkte nustatytas jos nutraukimo pagrindas yra aiškiai apibrėžtas, nustačius tokį esminį sutarties pažeidimą, kuris leidžia perkančiajai organizacijai vienašališkai nutraukti sutartį, pasinaudojimas tokia galimybe negali būti laikomas neteisėtu. Priešingu atveju būtų ignoruojami kiti pamatiniai sutarčių teisės principai – sutarties laisvės principas, sutarties privalomumo principas (lot. *pacta sunt servanda*), nepagrįstai teikiant prioritetą *favor contractus* principui, nes šalių aptartos vienašaliu sutarties nutraukimo dėl esminio jos pažeidimo sąlygos yra šalių valios išraiška ir privalomos šalims. Įprastai *favor contractus* principui prioritetas teiktinas situacijose, kai pačios šalys sutartyje apskritai nėra susitarusios dėl konkrečių vienašaliu sutarties nutraukimo dėl esminio pažeidimo pagrindų ir remiasi [CK 6.217](#) straipsnio 2 dalyje nustatytais kriterijais arba iš sutarties sąlygų nėra aišku, ar sutarties pažeidimas yra esminis, ar vis dėlto neesminis.

98. Teisėjų kolegijos nuomone, pagrindas nagrinėjamoje byloje pripažinti neteisėtu perkančiosios organizacijos sprendimą nutraukti pirkimo sutartį dėl esminio jos pažeidimo yra ne siekis išsaugoti sutartį taikant *favor contractus* principą, bet perkančiosios organizacijos nepasinaudojimas per protingą laikotarpį sutartyje nustatyto jos nutraukimo pagrindu, sutarties esminio pažeidimo (termino tinkamai pasirengti teikti paslaugas pažeidimo) ilgalaikis toleravimas, leidimas pašalinti pasirošimo teikti paslaugas trūkumus net ir pasibaigus terminui, tinkamo pasirošimo fakto patvirtinimas, leidimas ieškovei pradėti paslaugas faktiškai teikti, dėl to šalių sutartyje nustatytas jos nutraukimas dėl esminio pažeidimo (sutarties 53.2 punktas) tapo neaktualus. Pasibaigus pasirošimo teikti paslaugas etapui ir pripažinus pasirošimą tinkamu bei pradėjus teikti paslaugas, perkančioji organizacija neišsaugojo teisės vienašališkai nutraukti sutartį dėl to paties esminio pažeidimo, kuris pačios atsakovės ir buvo toleruojamas ir kuris galėjo būti taikomas tik ankstesniame sutartinių įsipareigojimų vykdymo (pasirošimo teikti paslaugas) etape.
99. Nagrinėjamoje byloje nustatytų bylos aplinkybių kontekste plėtodama kasacinio teismo praktiką dėl vienašalio viešojo pirkimo sutarčių nutraukimo, pagal kurią tuo atveju, jei viešojo pirkimo būdu sudarytoje sutartyje aiškiai apibrėžtas esminis sutarties pažeidimas, sudarantis pagrindą perkančiajai organizacijai vienašališkai nutraukti sutartį, ir perkančioji organizacija nustato tokio esminio sutarties pažeidimo sąlygas, prioritetas *favor contractus* principui negali būti teikiamas ir perkančiajai organizacijai kyla pareiga nutraukti sutartį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-192-969/2021](#) 79 punktas), teisėjų kolegija konstatuoja, kad tokia perkančiosios organizacijos pareiga įgyvendinama atsižvelgiant į bendruosius sutarčių vykdymo ir nutraukimo principus bei taisykles, individualias viešojo pirkimo sutarties sąlygas dėl jos nutraukimo pagrindų ir tvarkos, šalių elgesį sutarties vykdymo metu ir kitas svarbias aplinkybes.
100. Apeliacinės instancijos teismas taip pat neįvertino ginčo teisinių santykių, susijusių su komunalinių atliekų sraute susidarantių pakuočių atliekų rūšiavimo surinkimo bei jų vežimo paslaugų teikimu, reguliavimo specifika bei šiuose santykiuose dalyvaujančiais asmenimis (žr. nutarties 28–31 punktus). Nagrinėjamų santykių specifika yra ta, kad Pirkimo sutarties sudarymas ir vykdymas yra susietas su PATO sutarčių sudarymu bei vykdymu, vykdant visas šias sutartis tiesiogiai dalyvauja visi pakuočių atliekų tvarkymo sistemos dalyviai (savivaldybės, atliekų tvarkymo sistemos administratoriai – perkančiosios organizacijos, Organizacijos, atliekų tvarkymo paslaugų teikėjai). Kaip nurodė atsiliepime į kasacinį skundą pati atsakovė, PATO sutartys yra neatsiejama Pirkimo sutarties dalis, paslaugų teikėjo pasirengimą teikti paslaugas vertina ne tik administratorius (perkančioji organizacija), bet ir Organizacijos (Pirkimo sutarties 12, 22 punktai, Techninės specifikacijos 6.6, 6.7 punktai). Atsakovė pagrįstai teigia, kad turi teisę inicijuoti Pirkimo sutarties nutraukimą ir negavusi savivaldybės ir (arba) Organizacijų sutikimo. Tačiau įvertinus aplinkybes, kad Organizacijos ir savivaldybė nepritarė Pirkimo sutarties nutraukimui, patvirtino paslaugų teikėjos tinkamą pasirošimą teikti paslaugas ir poreikį toliau vykdyti sutartį, teikti būtinas atliekų tvarkymo paslaugas, nėra ginčo tarp šalių, kad paslaugos teikiamos nuo 2021 m. rugsėjo 1 d., teisėjų kolegijos nuomone, Pirkimo sutarties nutraukimas tokiomis aplinkybėmis neatitiktų ir proporcingumo principo, nes nėra pagrindo padaryti išvadą, kad perkančioji organizacija ir Organizacijos negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, ar kad pasirošimo teikti paslaugas etape paslaugos teikėjos padaryti pažeidimai duoda pagrindą joms nesitikėti, kad sutartis bus vykdoma ateityje.
101. Nepagrįstas atsiliepimo į kasacinį skundą argumentas, kad, pripažinus Pirkimo sutarties nutraukimą nepagrįstu ir neteisėtu, būtų pakeista Pirkimo sutartis, šurkščiai pažeisti viešųjų pirkimų principai ir VPĮ 89 straipsnio reikalavimai. Nėra jokio pagrindo pripažinti, kad, konstatavusi pasirošimo teikti paslaugas ar paslaugų teikimo etape esminį viešojo pirkimo sutarties pažeidimą, dėl kurio sutartyje nustatyta perkančiosios organizacijos galimybė vienašališkai nutraukti sutartį, perkančioji organizacija visais atvejais turi pareigą tokią sutartį nutraukti ir kad, priešingu atveju, tai būtų VPĮ 89 straipsnyje įtvirtinto imperatyvo, draudžiančio pakeistiviešojo pirkimo sutartį jos galiojimo laikotarpiu kitais nei šiame straipsnyje nustatytais pagrindais, pažeidimas. Viešojo pirkimo sutartyje nustatyti jos nutraukimo dėl esminio pažeidimo pagrindai turi būti taikomi atsižvelgiant į šalių elgesį sutarties vykdymo metu ir kitas svarbias viešojo pirkimo sutarties vykdymo aplinkybes. Viešojo pirkimo sutartyje šalių nustatyto esminio jos pažeidimo konstatavimas, neatsižvelgiant į kitas svarbias byloje nustatytas sutarties vykdymo aplinkybes, savaime negali būti pripažintas pagrindu visais atvejais nutraukti viešojo pirkimo sutartį, o sutarties nenutraukimas dėl tokio pažeidimo negali būti pripažintas viešojo pirkimo sutarties pakeitimu, padarytu pažeidžiant VPĮ 89 straipsnį, ir atitinkamai VPĮ 89 ar 90 straipsniuose įtvirtintų imperatyvų teisės normų pažeidimu.
102. Pabrėžtina, kad pati perkančioji organizacija toleravo paslaugos teikėjos vėlavimą pasirengti teikti paslaugas per nustatytą terminą, laiku neinicijavo sutarties nutraukimo ir nemanė, jog tokiu elgesiu ji neteisėtai, pažeisdama imperatyvus, pakeičia Pirkimo sutarties sąlygas. Kasacinio teismo jau spęsta, kad viešųjų pirkimų teisinių santykių šalis, kuri prisideda (inicijuoja) prie tam tikrų veiksmų atlikimo, vėliau negali savo galimai pažeistų teisių ginti viešojo intereso ar imperatyvų apsaugos pagrindu, nes tai galėtų suponuoti piktnaudžiavimo teisėmis grėsmę (žr. pagal analogiją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 4 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-319-969/2018](#) 58.3 punktą).
103. Nors 2021 m. rugsėjo 30 d. rašte dėl sutarties nutraukimo atsakovė nurodė abu nutraukimo pagrindus, įtvirtintus Pirkimo sutarties 53.1 ir 53.2 punktuose, tačiau 2021 m. rugsėjo 30 d. rašte išdėstyti perkančiosios organizacijos argumentai yra susiję išimtinai tik su sutarties nutraukimo pagrindu paslaugos teikėjui per nustatytą 6 mėnesių terminą tinkamai nepasirošus teikti paslaugas (Pirkimo sutarties 53.2 punktas). Sutarties nutraukimo pagrindas, įtvirtintas 53.1 punkte, nebuvo ginčo nagrinėjimo dalykas ir teisme, šalys procesiniuose dokumentuose nenurodė šį sutarties nutraukimo pagrindą sudarantių faktinių aplinkybių, neteikė su šiuo savarankišku sutarties nutraukimo pagrindu susijusių argumentų. Atsižvelgiant į Pirkimo sutartyje pavartotas lingvistines formuluotes akivaizdu, jog paslaugų teikėjos padarytu esminiu pažeidimu, sudarančiu pagrindą perkančiajai organizacijai nutraukti Pirkimo sutartį pagal sutarties 53.1 punktą, laikomi kiti sutarties pažeidimo atvejai, nesusiję su paslaugos teikėjos nepasirošimu teikti paslaugas per sutartyje nustatytą 6 mėnesių terminą. Todėl teisėjų kolegija dėl Pirkimo sutarties 53.1 punkte nustatyto sutarties nutraukimo pagrindo nepasisako ([CPK](#) 347 straipsnio 2 dalis, 351 straipsnis).
104. Apibendrinama teisėjų kolegija nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė sutarčių aiškinimo taisykles, nepagrįstai aiškindamas Pirkimo sutarties sąlygas kaip suteikiančias atsakovei teisę vienašališkai nutraukti Pirkimo sutartį neatsižvelgė į teisiškai reikšmingas su šalių sutarties vykdymu susijusias aplinkybes, padarė nepagrįstą išvadą, kad atsakovė teisėtai nutraukė Pirkimo sutartį. Teismas visapusiškai neįvertino šalis siejančių teisinių santykių specifikos, perkančiajai organizacijai šiuose santykiuose tenkančio svarbaus vaidmens, pareigos, be kitų, laikytis sutartyje nustatytos jos nutraukimo tvarkos, atsakingai ir laiku taikyti atitinkamus sutarties nutraukimo pagrindus. Nustatyti pažeidimai teikia pagrindą panaikinti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškinyt tenkintas ir Pirkimo sutarties vienašalis nutraukimas pripažintas neteisėtu ([CPK](#) 359 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

105. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 5 dalį, jeigu apeliacinės instancijos teismas ar kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą ([CPK 93 straipsnio](#) 1 dalis). Teismas gali nukrypti nuo šio straipsnio 1 dalyje nustatytos bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės, be kita ko, įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos.
106. Spręsdama dėl bylinėjimosi išlaidų, ieškovės patirtų bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo priteisimo ieškovei iš atsakovės teisėjų kolegija nurodo, kad: 1) ieškovė teikė apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, kuriuo jos ieškinys buvo patenkintas, motyvų dalies dėl ieškovės nepasiruošimo vykdyti Pirkimo sutarties per sutartyje nustatytą terminą (iki 2021 m. liepos 11 d.); apeliacinės instancijos teismas skundžiamame sprendime konstatavo, kad nėra pagrindo tenkinti ieškovės reikalavimą ir iš pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvuojamosios dalies pašalinti aplinkybes, susijusias su konstatavimu, kad ieškovė Pirkimo sutarties vykdymui iki 2021 m. liepos 11 d. tinkamai nepasirėngė, nes ši išvada yra pagrįsta; kasacine tvarka ši apeliacinės instancijos teismo išvada nebuvo skundžiama; nagrinėdama kasacinę bylą teisėjų kolegija rėmėsi pirmiau nurodyta teismų nustatyta aplinkybe; 2) ieškovė į bylą pateikė prašymą priteisti iš atsakovės 9839,11 Eur išlaidų advokato pagalbai bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme atlyginimo. Prašyme išvardytos advokato suteiktos paslaugos (ieškovės apeliacinio skundo parengimas, atsakovės apeliacinio skundo vertinimas, atsiliepimo į jį parengimas, trečiojo asmens atsiliepimo į ieškovės apeliacinį skundą vertinimas, prašymo priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą parengimas), tačiau nenurodyta kiekvienos iš paslaugų kaina, nurodyta tik bendra suma (9839,11 Eur). Kartu su prašymu ieškovė pateikė bendros 9838,11 Eur sumos PVM sąskaitas faktūras ir banko išrašą, patvirtinantį šios sumos sumokėjimą advokatų kontorai.
107. Atsižvelgusi į šias aplinkybes ir į kasacinės bylos išnagrinėjimo rezultatą (paliekamas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas, įskaitant ieškovės apeliacinę tvarką skustą šio sprendimo motyvų dalį), teisėjų kolegija nusprendžia, kad išlaidų advokato pagalbai atlyginimas už ieškovės apeliacinio skundo parengimą ieškovei iš atsakovės nepriteistinas. Tačiau, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) 1, 2, 7, 8.11, 8.16 punktų nuostatomis, ieškovei iš atsakovės priteistinas išlaidų advokato pagalbai už atsiliepimo į atsakovės apeliacinį skundą bei prašymo teismui parengimą atlyginimas – 2854,81 Eur.
108. Atsakovė pateikė įrodymus, pavirtinančius, kad ji patyrė 3080 Eur bylinėjimosi išlaidų advokato pagalbai apmokėti už atsiliepimo į ieškovės apeliacinį skundą parengimą. Atsakovei iš ieškovės priteistinas šių išlaidų atlyginimas, tačiau, vadovaujantis Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio 1, 2, 7, 8.11 punktų nuostatomis, jis mažintinas iki 2183,09 Eur. Bylinėjimosi išlaidos, atsakovės patirtos bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, atsižvelgiant į kasacinės bylos išnagrinėjimo rezultatą, neatlygintinos.
109. Ieškovė pateikė įrodymus, patvirtinančius sumokėtą 235 Eur žyminį mokestį ir 8774,29 Eur išlaidas advokato pagalbai apmokėti, patirtas bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, už kasacinio skundo parengimą, taip pat prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir prašymo dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo parengimą. Prašė šių bylinėjimosi išlaidų atlyginimą priteisti iš atsakovės. Bylinėjimosi išlaidos advokato pagalbai apmokėti, vadovaujantis Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio 1, 2, 7, 8.13, 8.16 punktų nuostatomis, mažintinos iki 5189,70 Eur. Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas 5424,70 Eur (235 Eur + 5189,70 Eur) ieškovei priteistinas iš atsakovės.
110. Atlikus šios nutarties 107 – 109 punktuose nurodytų sumų įskaitymą, ieškovei iš atsakovės priteistina 6096,42 Eur ((2854,81 Eur + 5424,70 Eur) – 2183,09 Eur)).
111. Trečiasis asmuo VŠĮ „Žalioji taškas“ pateikė įrodymus, patvirtinančius patirtas 1040,60 Eur išlaidas advokato pagalbai apmokėti už atsiliepimo į ieškovės kasacinį skundą parengimą. Šios išlaidos atitinka Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio 2,7, 8.14 punktų nuostatas, jų atlyginimas trečiajam asmeniui priteistinas iš atsakovės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gegužės 12 d. sprendimą panaikinti ir palikti galioti Kauno apygardos teismo 2022 m. vasario 12 d. sprendimą.

Priteisti ieškovei UAB „Ekonovas“ (j.a. k. 141686027) iš atsakovės VŠĮ Kauno regiono atliekų tvarkymo centro (j. a. k. 300092998) 6096,42 Eur (šešis tūkstančius devyniasdešimt šešis Eur 42 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Priteisti trečiajam asmeniui VŠĮ „Žalioji taškas“ (j.a. k. 110884687) iš atsakovės VŠĮ Kauno regiono atliekų tvarkymo centro (j. a. k. 300092998) 1040,60 Eur (vieną tūkstantį keturiasdešimt Eur 60 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Artūras Driukas

Algirdas Taminskas